

ΠΕΤ
235-96

ΕΝ ΠΕΤΡΑΚΗ

Κλαυδοζίας Έρχος

Ἀθανασία τῆς ψυχῆς

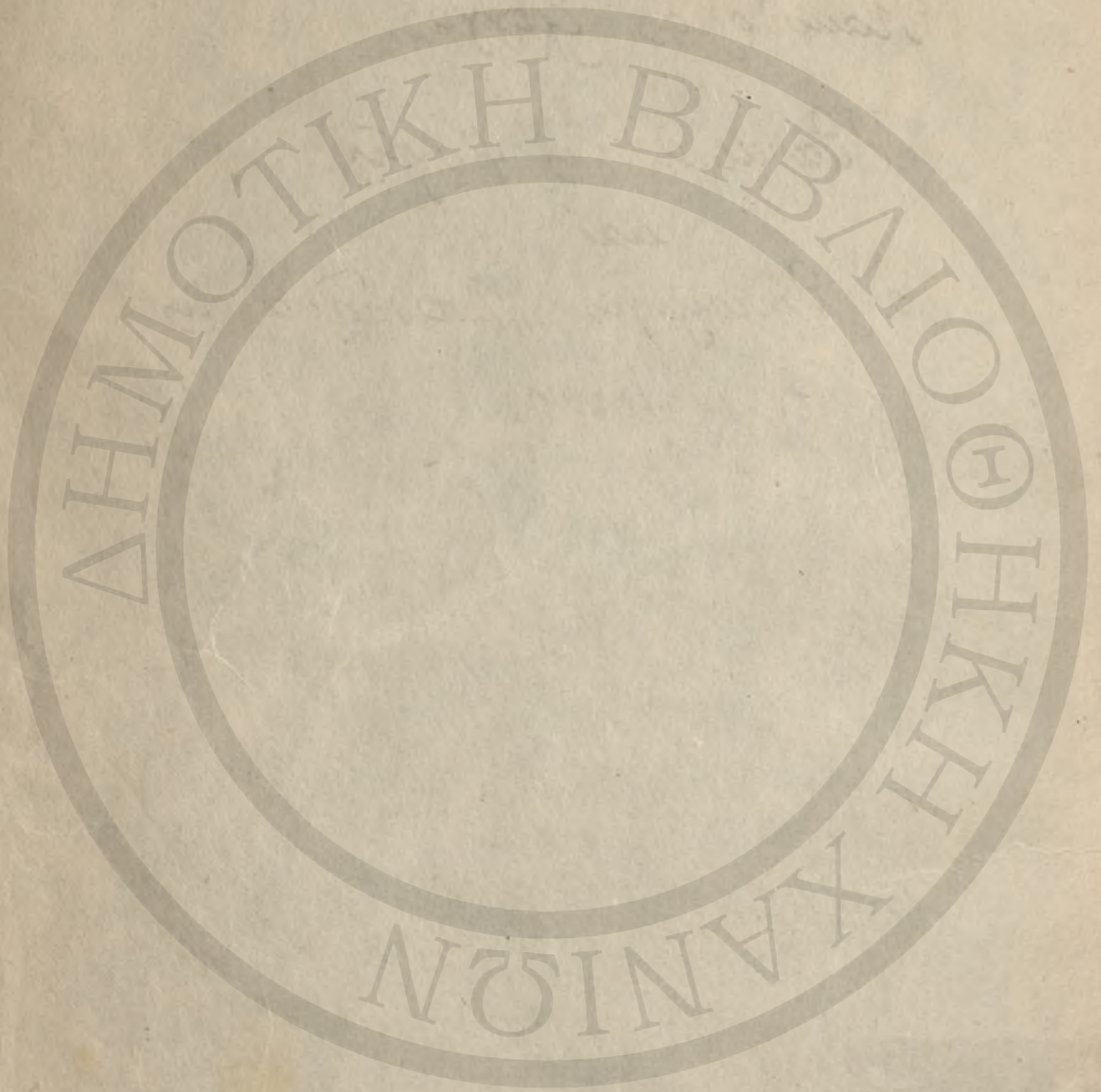
καὶ

ὁ Ἰντρούργος Μωσοδοχναίνης

Ἐρχοφίως

5029

235.96
ΠΕΤ

5029

5.4.1958

9
235.961.ΚΑΥ
235.961.ΠΕΛ.

ΚΑΚΟΔΟΞΙΑΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Η ΔΟΞΑΝΑΚΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

ΚΑΙ

Ο ΟΜΗΤΟΨΥΧΟΣ ΜΠΟΣΔΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΟΣ

ΕΚΤΑΚΤΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ "ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΦΩΤΟΣ", ΧΑΝΙΑ

Ἐκκληκτος ἀνέμων κατ' αὐτὰς λίβελλον κατὰ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, φέροντα τὴν ὑπογραφὴν τοῦ κ. Μποσογιάννη. Ἐπειδὴ ἐν τῷ λιβέλλῳ τούτῳ καταβάλλεται ἄγαν τολμηρὰ προσπάθεια πρὸς παραμόρφωσιν τῆς ἀληθείας, πᾶς τις δ' ἔχει καθῆκον νὰ μαρτυρῇ περὶ τῆς ἀληθείας, διὰ τοῦτο ἐθεώρησα ἀπαραίτητον νὰ ὑποδείξω δημοσίᾳ τὰς στοιχειώδεις πλάνας, εἰς τὰς ὁποίας φορᾶται ὑποπίπτων ὁ δράστης τοῦ λιβέλλου, ὡς καὶ τοὺς κινδύνους τοὺς ὁμοίους ἐνέχει διὰ τὰ άτομα καὶ τὴν κειωνίαν ἢ ἐπικράτους τοιοῦτων πλανῶν. Ἄλλως τε αὐτὸς ὁ κ. Μποσογιάννης, ὡς ἄλλος παλαιστῆς ἐν τῇ κονίστρᾳ, προκαλεῖται πάντα δυνάμενον νὰ εὕρῃ ἐν τῇ Ἁγ. Γραφῇ ῥῆσιν διαβεβαιωτικὴν τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Πρὸς ποντὸς ὀφείλω νὰ δηλώσω ὅτι, ἀφίμων κατὰ μέρος τὸ ζήτημα τοῦ πνευματισμοῦ, τὴν περὶ τοῦ ὁποίου ἀποψιν τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας θὰ βίβω ἀφορμὴν νὰ ἐκθέσω ἄλλοτε, ἐπὶ τοῦ παρόντος θὰ ἀσχοληθῶ μόνον μετὰ τὰς περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς κακοδοξίας τοῦ κ. Μποσογιάννη.

Ἐς παρακολουθήσωμεν αὐτὸν εἰς τὰς σκέψεις του.

Λέγει ἐν πρότοις ὅτι «ὁ ἄνθρωπος, συνεπεία τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τῆς πηγῆς τῆς ζωῆς, ἀποστασίας του... κατεδικάσθη εἰς ἀπόλειαν τῆς ζωῆς, εἰς θάνατον, ὅστις διὰ τοῦ νόμου τῆς κληρονομικότητος διήλθεν ἐφ' ὅλων τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀδάμ. Συνεπῶς ἐκκληροῦνται εἰς πάντας ἀνθρώπους ἢ ἀρχικῶς εἰς τὸν γεννήτορα αὐτῶν Ἀδὰμ ἔξευχεθεῖσα καταδικη, «Γῆ εἶσαι καὶ εἰς γῆν ἐπιστρέψεις(1)». (Γεν. 3, 19) «καὶ ἕκαστος ἄνθρωπος «καθ' ἣν ἡμέραν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ (ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ δοθεῖσα δύναμις, ἢ καθιστῶσα αὐτὸν ψυχὴν ζῶσαν (Γεν. β'. 7) ἐξέρχεται αὐτὸς ἐπιστρέφει εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ, καὶ τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ ἀφανίζονται (Ψαλμ. 146, 4)» καὶ ὅτι «ἡ τοιαύτη κατάστασις του ἐν τῷ τάφῳ μετὰ θάνατον» εἶναι «κατάστασις τελείας ἀναισθησίας καὶ ἀσυνειδητότητος» «πρὸς ἐκμηδένισιν ἰσοδυναμοῦσα».

Ἄλλὰ τίς δὲν ἐννοεῖ ὅτι ἡ Ἁγ. Γράφη, σαφῶς δριζύουσα τὸν θάνατον τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐπιστροφὴν εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη, ἐννοεῖ τὸν θάνατον μόνον τοῦ σώματος, οὐχὶ δὲ καὶ τῆς ψυχῆς, ἥτις λεφθεῖσα οὐχὶ ἐκ τοῦ χοῦς, ἀλλὰ ἐμφυσηθεῖσα εἰς τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, μένει ἀδιάλυτος καὶ ἀθάνατος; Ἡ Ἁγ. Γραφή

(1) Τὰ χωρία ἀφήνομεν ὡς τὰ παραθέτει ὁ κ. Μποσογιάννης, δηλ. μεταπεχρασμένα εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν.

λέγει ὅτι ἐπιστρέφει εἰς τὴν γῆν ὅ,τι ἐλήφθη ἐκ τῆς γῆς, τὸ δὲ κείμενον τῆς Γενέσεως σφραγίστα καθορίζει τι εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐλήφθη ἐκ τῆς γῆς· εἶναι τὸ σῶμα, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ ψυχὴ. Τὶ ἀπογίνεται ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σήμερῳ τούτῳ τῆς Γραφῆς; δὲν λέγεται· τοῦτο εὐρητα ἀλλαχοῦ καὶ θὰ τὸ ἴδωμεν. "Ἐν ὅμως εἶναι βέβαιον ὅτι μόνον ὁ πάσχων ἀπὸ ψυχοφοβίαν εἶναι δυνατόν νὰ εὕρῃ ἐνταῦθα τὸν θάνατον τῆς ψυχῆς, ὅπως ἄλλως τε τὸν εὕρῃσαι πανταχοῦ. Ἄρκει στοιχειώδης ἀντίληψις καὶ πρὸ παντὸς ὀλίγη καλὰ θέλησις διὰ νὰ ἐννοήσῃ τοῦτο πᾶς ἀναγιώσκων τὴν σχετικὴν διήγησιν τῆς Γενέσεως. Τοῦτ' αὐτὸ πρέπει νὰ λεχθῆ καὶ περὶ τῶν ἄλλων χωρίων τὰ ὁποῖα παραθέτει ὁ κ. Μπσοδογιάννης. Ἴδου τί λέγει τὸ πρῶτον: Ψαλμ. 145, 4 «καθ' ἣν ἡμέραν τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου ἐξέρχεται αὐτὸς ἐπιστρέφει εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ» καὶ τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ ἀφανίζονται. Τὶ ἐπιστρέφει εἰς τὴν γῆν καὶ διαλύεται καὶ ἀφανίζεται, τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον ἐξέρχεται; Ποῦ εὕρῃσαι ὁ Μπσοδογιάννης ὅτι μετὰ τοῦ σώματος ἐξαφανίζεται καὶ ἡ ψυχὴ; Καὶ δὲν ὑποπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψίν του ὅτι καὶ ἐνταῦθα γίνεται σαφῆς διάκρισις μεναξὺ ψυχῆς καὶ σώματος, τοῦ δευτέρου μόνον ἐξαφανιζόμενον; — Εἶναι φανερόν ὅτι, ἐπεροχομένου τοῦ χωρισμοῦ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, τὸ τελευταῖον τοῦτο ὡς μὴ ὑπάρχον, οὔτε ποῖται, οὔτε λογίζεται, οὔτε γινώσκει, οὔτε ἔχει οἰσθησίν τινα (Ἐκκλ. Θ', 10 καὶ Ἰωβ 14. 21) καθ' ὅσον ἀφῆκεν αὐτὸ ἡ ψυχὴ, ἥτις δι' αὐτοῦ ὡς ὄργανον, ἐλογίζετο, ἐγίνωσκεν, ἐνήργει. — Ἄλλ' ὁ κ. Μπσοδογιάννης δι' ὅσων λέγει περὶ ἐκμηδενίσεως τῆς ψυχῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος φορᾶται μηδεμίαν ποιούμενος διάκρισιν μεταξύ ὀργανικῆς ζωῆς καὶ ψυχῆς. Δι' αὐτὸν δηλ. ψυχὴ εἶναι οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας καὶ ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος καὶ ἡ αὔξις τοῦ σώματος καὶ αἱ λοιπαὶ ζωὶ καὶ λειτουργίαι, οὕτως ὥστε ὅταν παύσῃ ἡ κίνησις αὕτη ἐξαφανίζεται καὶ ἡ ψυχὴ. Ἄλλὰ ζωὴν ἔχουσι καὶ τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτὰ. Δὲν ὑπολείπεται τίποτε ἄλλο εἰς τὸν κ. Μπσοδογιάννην παρὰ νὰ μᾶς πείσῃ, διὰ τῆς Ἁγ. Γραφῆς πάντοτε, ὅτι ὁ Θεὸς οὐδὲν περισσότερον ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔδωκεν εἰς τὸν κῆνα μας. Τὶ περισσότερον διδάσκουσιν εἰ ὀλισταί; "Οἱ ὁ κ. Μπσοδογιάννης εὕρῃσεται ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδοσιν τῶν ὀλιστικῶν θεωριῶν, τὰς ὁποῖας προσπαθεῖ νὰ ἐνδύσῃ με ἐνδυμα Γραφικῶν καὶ θεολογικῶν, (διὰ τίνα σκοπὸν θὰ τὸ ἴδωμεν κατόπιν) περὶ τούτου πρόσθετον μαρτυρίαν ἔχομεν ἐν τῷ ἰσχυρισμῷ του ὅτι τὸ θνητὸν τῆς ψυχῆς «ἐπιβεβαιούσαι καὶ αὐτὰ τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης»! Τίνος ἐπιστήμης; Ἄναμφιβόλως δὲν πρόκειται περὶ τῆς θεολογίας ἢ τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ περὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἄλλ' αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμημοι εὐτυχῶς ἔχουσι φθάσει εἰς τοιοῦτο σημεῖον προόδου, ὥστε νὰ μὴ συγχέωσι πλέον τὸν ὀλιστικὸν κόσμον μετὰ τοῦ πνευματικοῦ τοιοῦτου, οὔτινος (πνευματικοῦ

κόσμου) ἀναγνώριζουσαι τὴν ὑπαρξιν, ἀνακηρύττουσιν ἑαυτὰς ἀναρμόδιαι πρὸς ἐξερεύνησιν. Καὶ εἶναι τοῦτο ἡ μεγαλύτερα, ἢ θανατωτέρα κατάκτησις τῆς ἐπιστήμης. Παρῆλθεν ἀνεπιστευτέη ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀνατόμος ἰσχυρίζετο ὅτι ἡ μάχαιρά του δὲν συναντᾷ τὴν ψυχὴν καὶ ὁ χημικὸς προσεπάθει νὰ ἐξαγάγῃ τὴν ζωὴν ἀπὸ τὴν χοάνην του. Σήμερον εἶναι σαφῶς καθωρισμένοι αἱ σφαῖραι τοῦ πνευματικοῦ καὶ ὑλικοῦ κόσμου. Ὑπάρχουσι βεβαίως καὶ σήμερον παραχαράττει τῆς ἐπιστήμης, οἱ ὅποιοι μετὰ τοῦ Βύχγου καὶ τοῦ Νίτσε ἐν ἔγωπαθει παιδαρημοσύνη ἰσχυρίζονται ὅτι δὲν ὑπάρχει ψυχὴ, ἀλλ' ὁ κ. Μποσδογιάννης ὀφείλει νὰ τὸ ὁμολογήσῃ ὅτι κατέρχεται εἰς ἀγῶνα θεολογικὸν μὲ τὰ β. λη τῶν ὡς ἀνω διδασκάλων εἰς τὴν φαρέτραν. Τίνα σχέσιν ἔχουσι τὰ κορίσματα τῶν ἐπιστημῶν, δηλ. ὁ ὑλικὸς κόσμος, μὲ τὴν αὐτὸν ψυχὴν; Πῶς εἶναι δυνατὸν οὗτοι νὰ ἀποδείξωσι τὸ θνητὸν ἢ μὴ θνητὸν τῆς ψυχῆς; Ὁ ὑλικὸς κόσμος μίαν καὶ μόνην μαρτυρίαν δύναται νὰ δώσῃ περὶ τῆς ψυχῆς ὅτι προϋποθέτων αἴτιον ἐκτὸς ἐν τοῦ μαρτυρεῖ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ πνευματικοῦ κόσμου—ἐπομένως καὶ τῆς ψυχῆς. Τίνα νομίζει ὅτι θ. ἢ ἐξαπατήσῃ μὲ τοῦ; εὐσεβοφανεῖς ἰσχυρισμοὺς του ὁ κ. Μποσδογιάννης; Τοὺς ἀπλοϊκοὺς χριστιανούς; ἀλλ' ἐκεῖνοι ἀκούουσι τὴν συνειδησίην των καὶ τὸν Χριστὸν, ὅστις τοῖς λέγει ὅτι εἰναιδένωτεροι τῶν ζώων (Ματθ. 7, 26), ὅτι εἶναι ἀθάνατοι καὶ ὅταν αὐτοὶ αἰσθάνονται ὅτι ἔχουσιν ἀθάνατον ψυχὴν, οὐδεὶς δύναται νὰ τοῖς πείσῃ, ὅτι δὲν τὸ αἰσθάνονται. Τοὺς μεμορφωμένους; ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ὑπὸ τὰ λογικεύματα τοῦ κ. Μποσδογιάννη εὐκόλως θ' ἀνακαλύψουν τὰ σοφίσματα. Μήπως, τέλος, θέλει νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς θεολόγους; Ἄλλ' ἐκεῖνοι ἀναγιώσκουν τὴν Ἀγ. Γραφήν. Ἡ μήπως θέλει νὰ ἐξαπατήσῃ τὸν ἑαυτὸν του; Ἴσως.

Ἄς πιστεύσῃ πρῶτον ὁ κ. Μποσδογιάννης εἰς τὴν ὑπαρξιν τῆς ψυχῆς καὶ κατόπιν ἄς κάμνῃ λόγον περὶ τοῦ θνητοῦ ἢ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Τώρα συνταυτίζων τὴν ὀργανικὴν ζωὴν πρὸς τὴν ψυχὴν ἀναζητεῖ ἐν τῇ Ἀγ. Γραφῇ τὰ χωρία ἐκεῖνα, ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐξαλείψεως τῆς ὀργανικῆς ζωῆς—περὶ θανάτου τοῦ σώματος—καὶ περιπίπτων εἰς σύγχυσιν εὐρίσκει ἀποδείξεις ὅτι ἀποθνήσκει ἡ ψυχὴ, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν ἀπρδείξεις ὅτιον ὅτι ἀποθνήσκει μόνον τὸ σῶμα, οὐδεμίαν δὲ στρέφει προσοχὴν πρὸς τὰ χωρία ἐκεῖνα τὰ ὅ ποτε ἀναμφιβόλως προϋποθέτουσι καὶ ἀποδεικνύουσι τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς; ἢ τουλάχιστον δὲν ἐμβαθύνει ὀλίγον ἢ δὲν ἐξετάζει ὀλόκληρα τὰ χωρία, αἵτινα παραθέτει, ἐν συναφείᾳ πρὸς τὰ συμφορζόμενα, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ κατανοήσῃ περὶ τίνος πρόκειται.

Ἄν π. χ. ὁ κ. Μποσδογιάννης εἶχε τὴν καλὴν θέλησιν ν' ἀναγνώσῃ ὀλόκληρον τὴν περικοπὴν τῆς Γενέσεως περὶ τῆς πλάσεως τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἔβλεπεν ὅτι ἡ ἰδιαίτερα φροντίς καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς πλάσεως αὐτοῦ (—ἀπαρτίζεται ἐκ νοῦς ὁ ἔξωτερικὸς ἄνθρωπος

τὸ σῶμα μετὰ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ, ἄλλαις λέξεσιν ὁ ζωϊκὸς ἄνθρωπος, ἰδιαιτέρως δὲ καὶ ἀπ' εὐθείας ἐμφυσᾶται εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἢ δύναμις ἐκείνη τῆς ὁποίας ἐξαιρετικῶς μόνον ὁ ἄνθρωπος ἐτιχεν, ἢ ζῶσα ψυχὴ—) προϋποθέτει τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς. Ἀφαιρουμένου τοῦ ἀφελοῦς καὶ ἀνθρωπομόρφου περικαλύμματος τῶν ἐκφράσεων μένει ὡς πυρὴν ἀναμφισβήτητος, κατὰ τὴν ὁμόφωνον γνώμην πάντων τῶν ἐξηγητῶν τῆς Ἀγ. Γραφῆς, (ἐξαιρέσει τοῦ κ. Μποδογιάνη) ὅτι ἡ ψυχὴ ὡς ἐγκλεισθεῖσα ἐν ἑαυτῇ ἀπαύγασμα τῶν τελειότητων τοῦ θ. οὔ, δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ τὰ εἶναι καὶ ἀφθαρτος, ὡς πνεῦμα ἄϋλον. Τὰ δύο ταῦτα ἢ οὐσιώδης δηλ. διακρίσις τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ τῆς σωματικῆς ζωῆς, καὶ ἡ ἀφθαρσία αὐτῆ. (πράγματι ἀλληλένδετα) ἐν τῇ Ἀγ. Γραφῇ ἀποτελοῦσιν ἀξιώματα, προϋποθέσεις, ὅπως ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν καὶ ἡ ὑπαρξις τοῦ Θεοῦ, τὰς ὁποίας ὁ διαφισβητῶν ἀποδεικνύει τὸ ἐν ἑκ τῶν δύο ἢ ὅτι στερεῖται καὶ αὐτῶν τῶν στοιχειωδεστάτων ἐφοδίων πρὸς ἐπιστημονικὴν συζήτησιν ἢ ὅτι εἶνε εἰς ἀπελπιστικὸν βαθμὸν προκατειλημμένος καὶ κακῆς πίστεως συζητητής.

Θὰ παραθέσω ὀλίγα ἐκ τῶν χωρίων τῆς Ἀγ. Γραφῆς, ἐν οἷς ἀριθμητῶς φαίνεται ἡ πνευματικὴ καὶ ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς. Λέγω ὀλίγα, διότι διὰ τὰ παραθέσει τις ὅλα θὰ ἔπρεπε τὰ ἐκδῶτη τόμον ἴσον κατὰ τὸν ὄγκον μὲ τὸν τῆς Ἀγ. Γραφῆς.

Ἡ Π. Διαθήκη ἀναγράφουσα τὸν θάνατον ἐπισήμων προσώπων σημεῖοι ἐκφραστικώτατα ὅτι «προσετέθησαν πρὸς τὸν λαὸν αὐτῶν» ἢ «πρὸς τοὺς πατέρας αὐτῶν» (Γεν. 25, 8. 35, 29. 49, 33. Κριταὶ 2, 10 Γ. Βασ. 2, 10 κ.λ.π.) Πρόκειται ἄρα γε ἐν ταῦθα περὶ προσθήκης ὁστῶν εἰς ὁστῶ καὶ ἀμενηνῶν κερήνων εἰς ἀμενηνὰ κέρηνα, ὅπισθεν τῶν ὁποίων ἡ ἐκμηδένισις ἢ πρόκειται ἀναμφιβόλως περὶ πίστεως ζωῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος— περὶ πίστεως εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς; Ἐπὶ τοῦ ὄρου; Χωρὴβ ὁ Μωϋσῆς ἐκ μέσου τοῦ βᾶτου ἤκουσε τὸν Θεὸν λέγοντα αὐτῷ «ἐγὼ εἰμὶ ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς σου, ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ Θεὸς Ἰακώβ» (Ἐξόδ. 3, 6). Οἱ ὀνομαζόμενοι ἐν ταῦθα εἶχον ἀποθάνει πρὸ πολλοῦ καὶ ὅμως ὁ Θεὸς λέγει ὅτι εἶναι ὁ Θεὸς αὐτῶν τίνων αὐτῶν; τῶν ὁστῶν καὶ τῆς τέφρας τοῦ Ἀβραάμ; Οὐχὶ βεβαίως, ἀλλὰ τοῦ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος ζώντος Ἀβραάμ; καὶ τοῦτο κατὰ τὴν αὐθεντικὴν πλέον ἐρμηνείαν αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἐπιφέροντος τὸ «οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων» Ματθ. 22, 32). Ὁ Ἐκκλησιαστής περιγράφων τὸν θάνατον τοῦ ἀνθρώπου περὶ μὲν τοῦ σώματος λέγει: «καὶ ἐπιστρέψει ὁ χοῦς ἐπὶ τὴν γῆν ὡς ἦν» περὶ δὲ τῆς ψυχῆς «καὶ τὸ πνεῦμα ἐπιστρέψει πρὸς τὸν Θεόν, ὃς ἔδωκεν αὐτὸ» (Ἐκκλ. 12, 7) Ὁ Προφητὰναξ λέγει «ἔτι δὲ καὶ ἡ σὰρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι. Ὅτι οὐκ ἐγκ-

αταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς Ἄδου οὐδὲ δώσεις τὸν δσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν» Ψαλμ. 15, 9—10. Πράξ. 2, 27). Ἄλλ' ἰδοὺ τί λέγεται καὶ ἐν τῇ Σοφίᾳ Σολομῶντος: «Εἶπον γὰρ ἐν ἑαυτοῖς (οἱ ἄσεβεις) λογισάμενοι οὐκ ὀρθῶς. Ὀλίγος ἐστὶ καὶ λυπηρὸς ὁ βίος ἡμῶν καὶ οὐκ ἐστὶν ἴσους ἐν τελευτῇ ἀνθρώπου καὶ οὐκ ἐγνώσθη ὁ ἀναλύσας ἐξ Ἄδου, ὅτι αὐτοσχεδίως ἐγεννήθημεν καὶ μετὰ τοῦτο ἐσόμεθα ὡς οὐχ ὑπάρχαντες· ὅτι καπνὸς ἢ πνοὴ ἐν ρισίν ἡμῶν καὶ ὁ λόγος σπινθήρ ἐν κινήσει καρδίας, οὐ σβεσθέντος τέφρα ἀποθήσεται τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα διαχυθήσεται ὡς χαῦνος ἀήρ ... Δεῦτε οὖν ἀπολαύσωμεν τῶν ὄντων ἀγαθῶν καὶ χρησώμεθα τῇ κτίσει ὡς νεότητι σπουδαίως ... Ταῦτα ἐλογίσαντο καὶ ἐπλανήθησαν· ἀπετύφλωσε γὰρ αὐτοὺς ἡ κακία αὐτῶν καὶ οὐκ ἐγνώσαν μυστήρια Θεοῦ ... Ὅτι ὁ Θεὸς ἐκτίσεν τὸν ἀνθρώπον ἐπ' ἀφθαρσία καὶ εἰκόνα τῆς ἰδίας ἀϊδιότητος ἐποίησεν αὐτόν ... Δικαίων δὲ ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ καὶ οὐ μὴ ἄψνται αὐτῶν βάσανος Ἐδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρώνων τεθνάναι καὶ ἐλογίσθη κίρκωσις ἢ ἔξοδος αὐτῶν καὶ ἢ ἀφ' ἡμῶν πορεία σύντριμμα· οἱ δὲ εἶσιν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ γὰρ ἐν ὄψει ἀνθρώπων ἐὰν κολασθῶσιν ἢ ἐλπίς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης» (Σοφ. Σολ. Κεφ. 3ον καὶ 4ον). Ταῦτα, ἐν ᾧ ἀποτελοῦσιν ἐξ ἐνὸς ὑπέροχον ὕμνον εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, νομίζει τις ἐξ ἄλλου ὅτι ἐγράφησαν χθὲς ἐπίτηδες διὰ τὸν θνητόψυχον Μπσοδογιάννην. Ἄλλ' ἄς ἐξακολουθήσωμεν. Εἰς τὸ 9ον Κεφ. τῆς αὐτῆς Σοφ. Σολ. ἀναγινώσκομεν· «φθαρτὸν γὰρ σῶμα βαρύνει ψυχὴν καὶ βρῖθει τὸ γεῶδες σκῆνος νοῦν πολυφύοντ δα (στιχ. 15) Ὁ Θεὸς ἐπιτρέπων τῷ διαβόλῳ νὰ πειράσῃ τὸν Ἰὼβ προστίθει· «μόνον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διαφύλαξον» (Ἰὼβ 2, 6). Ἐν δὲ τοῖς βίβλοις τῶν Μακκαβαίων οὐ μόνον προϋποτίθεται ἢ μετὰ θάνατον ζωὴ καὶ ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ κηρύττεται ἔμφανως καὶ αὐτὴ τοῦ σώματος· ἢ ἀνάστασις (β'. Μακκαβ. 7, 11, 14, 46). Περὶ τῆς πίστεως εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἰδέα τῆς ὑπάρξεως Ἄδου, κατοικίας ζοφεραῖς (Ἰὼβ 14, 12. Ἦσ. 14, 9 κτλ.), ἐν ᾧ αἱ ψυχαὶ ἐξησθενημέναι μόλις ζῶσι καὶ ἐξ ἧς οἱ δίκαιοι τῆς Π. Διαθήκης εὐχονται ἑαυτοῖς ἀπαλλαγὴν (Ψαλμ. 48, 16. Ἰὼβ 19, 25). Ταῦτα ἐκ πολλῶν παρεθήκαμεν ἐκ τῆς Π. Διαθήκης τόσον ἀριδῆλως ὁμιλοῦντα περὶ ζωῆς τῆς ψυχῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος, ὁ δὲ κ. Μπσοδογιάννης, ἂν ἐκ καλῆς πίστεως ἔγραφεν ὅσα ἐβλασφήμησε κατὰ τῆς ψυχῆς ἀναμφιβόλως θὰ ἐλάβανε καὶ ταῦτα ὑπ' ὄψιν καὶ δὲν θὰ ἐπίστα τὴν προσοχὴν μίνον εἰς τὰ χωρία ἐκείνα, τὰ ὁποῖα, ὁμιλοῦντα μόνον περὶ τοῦ σωματικοῦ θανάτου καὶ ἐπὶ τὸ ποιητικώτερον καὶ τραγικώτερον περιγράφοντα αὐτόν, οὐδὲν λέγουσι περὶ τῆς ψυχῆς.

Ἄλλ' ἂν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ἦτις ἄλλως τε ἦτο μόνον προπαρασκευαστικὴ βαθμὶς τῆς ἐν Χριστῷ πλήρους ἀποκαλύψεως καὶ ὡς ἐκ τούτου πολλάκις δὲν λείπουν καὶ ἀσάφειαί, εὐρίσκονται τόσον ἀρίθμητοι μαρτυρίαι περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἢ ἀλήθεια αὕτη ἐν πλήρει φωτὶ ἀποκαλύπτεται ἐν ἐκάστη σελίδι αὐτῆς. Ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι αἴδιος οὐσία καὶ ἐπομένως ἀθάνατος καταφαίνεται ἐκ τῶν χωρίων ἐκείνων, ἐν οἷς ρητῶς καλεῖται πνεῦμα (Ρωμ. 8, 16. Α' Κορ, 2, 11). Αὐτὸς ὁ Κύριος ἀποστέλλων τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰς τὸ κήρυγμα καὶ προτρέπων αὐτοὺς νὰ κηρύττωσι τὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν εὐθαρσῶς, μὴ ὑποχωροῦντες οὐδὲ δασάκις κινδυνεύει ἢ ζωὴ αὐτῶν, λέγει· «καὶ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι» (Ματθ. 10, 28)(⁷). Βεβαίως ζῶν τῆς ψυχῆς μετὰ τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμὸν προϋποθέτει ὁ Σωτὴρ λέγων δι' ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρὸς Αὐτοῦ, ὅπου μοναὶ πολλαὶ εἰσι ὑπάρχουσι θέσεις καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ, οἱ ὁ-

(⁷) **Σημείωσις.**— Ὁ κ. Μποσδογιάννης εἰς τοὺς προβαλόντας αὐτῷ ὑπὲρ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς τὸ χωρίον τοῦτο ἀπαντᾷ διὰ μιᾶς χαριεστάτης καὶ ἐπιτηδείου στροφῆς, δι' ἧς ἐκφρεύει καὶ μεταπηδᾷ εἰς τὸ δευτέρον μέρος τοῦ στίχου ὅπου λέγεται· «φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυναμένον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν τῇ γέεννῃ» ἀπὸ τοῦ ὁποῖου συμπεραίνει, οὔτε περισσώτερον οὔτε ὀλιγώτερον, ὅτι ὁ Θεὸς φρονεῖ καὶ καταστρέφει τὰς ψυχὰς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος! Παραθέτων τὸν στίχον τοῦτον ὁ Μποσδογιάννης παρένευρει καὶ τὰ ἐξῆς ἀμίμητα. «Μὴ φοβῆσθε ἀπὸ τὸν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν (τὴν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν διαθέσεων αὐτῶν ὑπαρξίν μας, ἣν ὁ Θεὸς ὑπόσχεται ὅτι θὰ φέρῃ εἰς τὴν ζωνὴν) μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι...» Γριφῶδες καὶ σκοτεινὸν θέσφατον, καθ' ἑαυτὸ, ἄρκετον ὅμως διὰ νὰ μαντεύσωμεν ἐξ αὐτοῦ ὀλόκληρον τὴν ἰδέαν τὴν ὁποίαν ὁ γράψας αὐτὸ εἶχεν ἐν νῷ. Φαίνεται λοιπὸν ὁ κ. Μποσδογιάννης ἀποδίδων εἰς τοὺς λόγους τοῦ Σωτῆρος τὴν ἐξῆς ἐννοίαν. Μὴ φοβηθῆτε τοὺς ἀντικειμένους ὑμῖν ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι καὶ ἂν ἀκόμη φρονέωσιν ὑμᾶς δὲν φρονέουν τὴν ψυχὴν σας, διότι αὐτὴν ὑπόσχεται ὁ Θεὸς ὅτι θὰ τὴν φέρῃ (κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν) εἰς τὴν ζωνὴν. Αὐτὸ τοῦ θὰ τὴν φέρῃ εἰς τὴν ζωνὴν; Ἐννοεῖται (κατὰ τὸν Μποσδογιάννην) ἀπὸ τοῦ θανάτου, ἀπὸ τῆς ἐκμηδενίσεως τὴν ὁποίαν θὰ ἔχη ὑποστῆ μετὰ τοῦ σώματος, Μὰ ἐπὶ τῆς ἐκμηδενίσεως ἢ δὲν τὴν φρονέουν τῆν ψυχὴν οἱ φρονέοντες τὸ σῶμα; Καὶ ἂν δὲν τὴν φρονέουν ἐκεῖνοι, τίς τὴν φρονεῖ, διὰ νὰ ἐκμηδενισθῆται καὶ αὕτη καὶ νὰ παρίσταται ἀνάγκη ἀναστάσεως καὶ αὐτῆς κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν; Ὁ Θεός; Ἀναμφιβόλως αὐτὸ φρονεῖ ὁ κ. Μποσδογιάννης ὡς ἐξάγεται καὶ ἐξ ὅσων λέγει περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ δευτέρου ἡμιστιχίου. Οἷος κυκεῶν ἀσυναρτησιῶν, παραλογισμῶν καὶ βλασφημιῶν! Καὶ ὅμως ἡ ἐννοία τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ εἶνε ἀπλουστάτη καὶ δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ εἶνε τις οὔτε θεολόγος οὔτε ἐξηγητὴς διὰ νὰ τὴν ἐνοήσῃ ἄρκετὶ μόνον νὰ γνω-

ποῖοι θὰ ὄσιν ὄπου καὶ Ἐκεῖνος (Ἰωάν. 14, 2—4). Ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν μετανοήσαντα λησθὴν εἶπε· «σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσει ἐν τῷ Παραδείσῳ» (Λουκ. 23, 43). Τὸ ἐμφαντικώτατα ὑπὸ τοῦ Παντογνώστου προτασόμενον «σήμερον» οὐ μόνον ἀποκλείει πᾶσαν ἰδέαν περὶ θανάτου τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ προσκολλᾷ—ἵνα ἐκφρασθῶμεν οὕτω τὴν ἄκραν τοῦ ἐνταῦθα βίου μετ' ἐν ἑναρξιν τοῦ ἄλλου, τοῦ αἰωνίου. Ἐν τῇ 1 Πέτρου 3, 18—19 ἀναγινώσκομεν· «Χριστὸς ἄπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθε, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ὑμᾶς προσαγάγῃ τῷ Θεῷ θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύματι πορευθεὶς ἐκήρυξε.» Τὸ χωρίον τοῦτο διττῶς ὑποστηρίζει τὸ ἐργηγόρος τῆς ψυχῆς μετὰ τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμόν· 1) δεικνύει τὸν Χριστὸν, τὸν τεθρονατωμένον ἔχοντα τὴν σάρκα, καταβαίνοντα ἐν Πνεύματι εἰς τὸν Ἄδην, κηρύττοντα, φωτίζοντα, παρηγοροῦντα τοὺς ἀπ' αἰῶνος πεπεδημένους, δρῶντα μὲν λέξει· καὶ δευτέρον μᾶς παρουσιάζει τοὺς ἐν τῷ Ἄδι νεκροὺς ἐνωτιζομένους, φωτιζομένους καὶ ψυχικῶς κινουμένους. Ὁ ἀπόστ. Παῦλος κατηγορηματικώτατα λέγει· «Θαρροῦμεν δὲ καὶ ὑδοκεῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐκδημῆ-

ρῆξιν ἢ ἀναγινώσκῃ καὶ νὰ μὴ εἶνε τετυφλωμένοι ἐκ προκαταλήψεων ὅπως ὁ κ. Μποσδογιάννης. Εἶνε δὲ ἡ ἐννοία ἡ ἐξῆς· Μὴ ἀρνηθῆτε τὴν ἀλήθειαν—τὸν Χριστὸν, ἐκ φόβου πρὸς τοὺς δυναμένους νὰ φονεύσωσιν ὑμᾶς, διότι αὐτοὶ καὶ ἂν ἀκόμη φονεύσωσιν ὑμᾶς θὰ φονεύσωσι μόνον τὸ σῶμα, οὐχὶ δὲ τὴν ψυχὴν, ἥτις καθ' ἑαυτὴν οὐσα ἀθάνατος θὰ λάβῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπεσχημένην μακαριότητα ὡς τὸ ἄριστον Αὐτῷ ποιήσασα καὶ ἐκπληρώσασα τὸ θέλημα Αὐτοῦ· μὴ λησμενῆτε ὁμως ὅτι ἂν ἐκ φόβου πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀρνηθῆτε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ—ἡμεῖς, τότε θὰ ἔχητε νὰ δώσητε λόγον εἰς τὸν Οὐράνιον Πατέρα μου—τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἀπολέσῃ ὑμᾶς ἐν τῇ γένει· Ἀπολέσαι οὐχὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ καταστρέψαι καὶ ἐκμηδενίσει, ὡς νομίζει ὁ κ. Μποσδογιάννης, ἀλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ τιμωρῆσαι. Πρέπει νὰ εἶνε τις ἐντελῶς ἀναγράφητος καὶ ἀστοιχείωτος περὶ τὴν ἐξήγησιν καὶ κατανόησιν τῆς Ἀγ. Γραφῆς, ἢ τέλειος διαστρεβλωτῆς τῆς ἐννοίας αὐτῆς διὰ νὰ ἀγνοῇ ὅτι ἀπώλεια τῆς ψυχῆς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ δὲν σημαίνει τὴν ἐκμηδένισιν καὶ καταστροφήν αὐτῆς, ἀλλὰ τὴν κόλασιν αὐτῆς, τὸ ἀντίθετον τῆς μακαριότητος, τοῦ ἕπερ ἐν τῇ Κ Διαθήκῃ χαρακτηρίζεται καὶ διὰ τῶν ἐκφράσεων· ὄλεθρος αἰώνιος· θλίψις μεγάλη· θησαυρὸς ὀργῆς· κόλασις αἰώνιος· πῦρ αἰώνιον· πῦρ ἄσβεστον, ὅπου ὁ σκόληξ οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται· πῦρ ἐσθίον τοὺς ὑπεναντίους· λίμνη καιομένη ἐν πυρὶ καὶ θεῖῳ· κάμινος τοῦ πυρός, ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· σκότος ἐξώτερον· τὸ φῶς τοῦ σκότους εἰς τὸν αἰῶνα τετηρημένον· θάνατος κατὰ μετὰ φερόν ἐκ τοῦ σωματικοῦ) δευτέρος θάνατος καὶ γένειν α

σαι πρὸς τὸν Κύριον» (2 Κορ. 5, 8) καὶ «συνέχομαι δὲ ἐκ τῶν δύο τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι» (Φιλιπ. 1, 23 πρὸβλ. Ἑβρ. 13, 14). Ἐκδημεῖν ἀπὸ τοῦ σώματος σημαίνει ἐνδημεῖε καὶ συνυπάρχεις μετὰ τοῦ Κυρίου, ὅχι βέβαια ἄνευ ζωῆς.

Ὁ πλούσιος καὶ ὁ Λάτσαρος ἐν τῇ γνωστῇ παραβολῇ, φέρονται ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀναγνωρίζοντες ἀλλήλους, συνδιαλεγόμενοι, ἀναμνησκόμενοι τοῦ προτέρου βίου, ἀντιλαμβάνόμενοι τῶν πέριξ, εὐφραίνόμενοι ἢ πονοῦντες ἀναλόγως τῆς προσκληρωθείσης ἐκάστῳ θέσεως. (Λουκ. 16, 19—31) Ἡ σαφὴς αὕτη διδασκαλία, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν κεντρικὴν ἰδέαν τῆς παραβολῆς τί ἄλλο μαρτυρεῖ παρὰ ὅτι αἱ ψυχαὶ ζῶσι καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος; Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ μηκύνωμεν ὑπὲρ τὸ δέον τὸν λόγον θὰ παραθέσωμεν δύο ἀκόμη μαρτυρίας καὶ θὰ κλείσωμεν τὸν κατάλογον τῶν γραφικῶν περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἀποδείξεων. Ὁ Παῦλος λέγει «Εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τὸ ἐνοικοῦν Αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ὑμῖν (Ρωμ. 8, 11) καὶ εἰ δὲ γὰρ ἡμεῖς, οἱ ζῶντες εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκί ἡμῶν» (2 Κορ. 4, 11.)

Τὰ τελευταῖα ταῦτα χωρία σαφῶς μαρτυροῦντα τί εἶναι τὸ θνητὸν ἐν ἡμῖν ρητῶς ἐπίσης καθορίζουσι τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θ' ἀναστηθῇ. Τοῦτο εἶναι τὸ σῶμα καὶ οὐχὶ ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἀδιαφιλονίκητον μαρτυρίαν τῶν Ἁγίων γραφῶν, δὲν ἀπέθανε, δὲν διελύθη, δὲν κατεστράφη, διὰ νὰ ἀναστηθῇ, διότι αὕτη ζῆ καὶ θὰ ζῆ αἰετῶς.

Καὶ πάντα τὰ χωρία, τὰ ὁποῖα παρατάσσει ὁ κ. Μπσοδογιάννης (Ρωμ. 14, 9. Ἰωαν. 5, 26-29. 1 Κορ. 15, 22. Ἰωαν. 6, 53. Πρξ. 24, 15. Κολ. 3, 3 ἔ Δ! Ἰωάν. 5, 11—14^(*)), ὡς καὶ μυρία ἄλλα τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύνατό τις νὰ προσθέσῃ, ποιούμενα λόγον περὶ θανάτου καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν, ὁμιλοῦσι μόνον περὶ σωματικοῦ θανάτου καὶ περὶ ἀναστάσεως σωμάτων κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Κυρίου παρουσίαν, ὡς ρητῶς ἐκφράζει τοῦτο ὁ τὸ φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς γνώμας τῶν πατέρων συγκεφαλαίων Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς λέγων. «Πιστεύομεν δὲ καὶ ἀνάστασιν νεκρῶν. Ἔσται γὰρ ὄντως, ἔσται νεκρῶν ἀνάστασις. Ἀνάστασιν δὲ λέγοντες σωμάτων φημὲν ἀνάστασιν. Ἀνάστασις γάρ ἐστι δευτέρα τοῦ πεπτωκότος στάσις. Αἱ γὰρ

(*) Πρὸς ἄρσιν παρεξηγήσεως σημειοῦμεν ὅτι ἡ λέξις ζωὴ ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ πολλάκις σημαίνει τὴν ἀγαθὴν ζωὴν, ἣν ἐξασφαλίζει ὁ Χριστὸς, τὴν αἰωνίαν μακαριότητα.

ψυχὰι ἀθάνατοι οὔσαι πῶς ἀναστήσονται; Εἰ γὰρ θάνατον χωρισμὸν ὀρίζονται ψυχῆς ἀπὸ σώματος, ἀνάστασις ἐστι πάντως συνάφεια πάλιν ψυχῆς τε καὶ σώματος καὶ δευτέρα τοῦ διαλυθέντος καὶ πεσόντος ζῶου στάσις» (Ὁρθοδ. Πίστις Βιβλ. Δ', κς', ἐκδ. Κωνσταντινουπόλεως σ. 180).

Ἄλλὰ περὶ τῆς ἀναστάσεως θὰ λάβωμεν ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσωμεν παρακατιόντες. Ὁ κ. Μποσδογιάννης ὅμως, παρὰ τὴν ὁμόφωνον μαρτυρίαν ὀλοκλήρου τῆς Ἁγίας Γραφῆς—Παλαιᾶς καὶ Καινῆς—καταδικάζει τὴν ψυχὴν εἰς θάνατον, κατὰ περίεργον ἰδέαν λογικὴν ἐξάγων τοῦτο ἐκ τοῦ λεγομένου ὅτι μόνος ὁ θεὸς εἶναι ἀθάνατος. Ἄλλὰ, θάνατος ἐν τῇ Ἁγ. Γραφῇ εἶδομεν τι σημαίνει, εἶδομεν ἐπίσης καὶ διατὶ ὁ ἄνθρωπος λέγεται θνητὸς (διότι ἔχει θνητὸν σῶμα.). Ἐπομένως οἰοσθήποτε μὲν ἄνθρωπος ὡς κεκτημένος σῶμα εἶναι θνητὸς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, μόνος δὲ ὁ Θεὸς, ὡς ἀσώματος, εἶναι ἀθάνατος. Ἄλλ' ἐκ τούτου οὐδαμῶς ἔπειτα ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι θνητὴ τοῦναντίον ἢ ἀθανάσια αὐτῆς, μαρτυρουμένη τὸσον λαμπρῶς ὑπὸ τῆς Ἁγ. Γραφῆς, ἐπιβάλλεται, ὡς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ προερχομένης τῆς ψυχῆς.

Ἀποδεικνύεται δ' αὐτόχρημα ἀνοικείως πονηρευόμενος ὁ κ. Μποσδογιάννης, ὅταν λέγῃ ὅτι θὰ λάβῃ μέγα χρηματικὸν ποσὸν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ ἀνακαλύψῃ ἐν τῇ Ἁγ. Γραφῇ φράσιν διαβεβαιωτικὴν τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Βεβαίως ἡ φράσις, τὴν ὁποῖαν θέλει αὐτὸς «ἀθάνατος ψυχῆ» δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ Ἁγ. Γραφῇ, διότι ἡ πνευματικότης καὶ τὸ ἀφθαρτον τῆς ψυχῆς, ὡς ἐλέχθη ἤδη, καθὼς καὶ ἡ ὑπαρξίς τοῦ Θεοῦ, εἶνε διὰ τὴν Ἁγ. Γραφήν ἀταπὸδείκτα ἀξιώματα καὶ προϋποθέσεις, ἄνευ τῶν ὁποίων ὄχι μόνον τὰ παρατεθέντα ὑφ' ἡμῶν χωρία θὰ ἔμενον ἀνεξηγήτα καὶ ἀκατανόητα, ἀλλὰ καὶ ὀλοκλήρος ἡ Ἁγ. Γραφή, ὡς βιβλίον, ἐν ᾧ περιέχεται ἡ κατ' ἐξοχὴν πνευματικὴ θρησκεία, ἡ θρησκεία ἐκείνη, ἣτις θέλει τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν νὰ συνδέσῃ μὲ τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, οὕτως ὥστε τὰ δύο νὰ ἀποτελῶσιν ἐν ὅλον συνεχῆς καὶ ἀδιάσπαστον. Ἄς μὴ παίξῃ λοιπὸν ὁ θνητόψυχος Μποσδογιάννης μὲ τὰς λέξεις καὶ ἂν αὐτὸς ἢ ἄλλος τις ὁμόφρων αὐτῷ πράγματι ἔχει καταθέσει ποσὸν δι' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ εὔρη τὴν φράσιν ἀθάνατος ψυχῆ» φωρᾶται εἰς ἄκρον ἀνεικληριᾶς καὶ οὐχὶ σοβαρὸς,—διότι βεβαίως δὲν εἶνε σοβαρὸν νὰ παίξῃ τις μὲ τὰς λέξεις, ὅταν αἱ ἐννοιαί, τὰ πράγματα προβάλλωσιν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ κραυγάζωσι τὴν ἀλήθειαν.

Ἴδου λοιπὸν ποῦ ἔχει τὰς βάσεις τοῦ τὸ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς δόγμα τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ μόνον τὴν θυμηδίαν καὶ τὸν γέλωτα δύναται νὰ προκαλέσῃ ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι τοῦτο ὑπεισέδυσσε «λάθρα καὶ οἰονεὶ διὰ τῆς ὀπισθίας θύρας» εἰς τὴν Οἰκουμένην Ἐκκλησίαν ὡς φρονεῖ ὁ κ. Μποσδογιάννης.

Ἄλλ' ἂν τοῦτο προκαλῆ τὸν γέλωτα, προκαλεῖ ὅμως τὴν ἀηδίαν

καὶ τὴν ἀγανάκτησιν ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι καὶ ἡ ἱερὰ Παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ Πατέρες αὐτῆς ἐδίδαξαν τὸ θνητὸν τῆς ψυχῆς.

Τόσον ἀσύστολον διαστροφήν τῆς ἀληθείας ὁμολογῶ ὅτι πρώτην φορὰν συναντῶ. Ἐν πρώτοις φέρει τὸν Μ. Ἀθανάσιον ὡς ἀρνούμενον κατ' ἀρχὴν τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ, εἶναι ἢ δὲν εἶναι λόγοι τοῦ Μ. Ἀθανασίου τὰ ἐξῆς: «Εἰ ἢ ψυχὴ τὸ σῶμα κινεῖ. καὶ οὐχ' ὑπ' ἄλλων αὐτὴ κινεῖται, ἀόλουθόν ἐστιν ὑφ' ἑαυτῆς κινουμένην τὴν ψυχὴν, καὶ μετὰ τὴν εἰς γῆν ἀπόθεσιν τοῦ σώματος κινεῖσθαι πάλιν αὐτὴν ὑφ' ἑαυτῆς» (Κατὰ Ἑλλ. 33) Καὶ πάλιν ὡς περὶ τοῦ σώματος θνητοῦ τυγχάνοντος, θνητὰ καὶ αἱ τούτου θεωροῦσιν αἰσθήσεις, οὕτως ἀθίνατα θεωροῦσαν καὶ λογιτουμένην τὴν ψυχὴν, ἀνάγκη καὶ αὐτὴν ἀθάνατον εἶνε καὶ αἰετῆσθαι. Αἱ γὰρ περὶ τῆς ἀθανασίας ἐννοιαὶ καὶ θεωρίαι οὐδέποτε αὐτὴν ἀφ' ἧσιν, μένουσαι ἐν αὐτῇ καὶ ὡς περὶ ἔκκαυμα ἐν αὐτῇ γενόμεναι πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ἀθανασίας» (Αὐτόθ.). Ἄν ὁ θεὸς πατὴρ ὁμολῇ πράγματι (διότι ἡμεῖς δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν τοῦτο, μὴ γνωρίζοντες ποῦ παραπέμπει ὁ κ. Μπασδογιάννης), περὶ τοῦ ὅτι ὁ ἀνθρώπος εἶναι δεκτικὸς ἀθανασίας τοῦτο βεβαίως ἀναφέρει εἰς τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θνητόν. Αἱ γνώμαι τῶν Πατέρων πράγματι διχάζονται μόνον ἐν τούτῳ: ἂν τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐπλάσθη ἀθάνατον. Καὶ ἡ πλειονότης αὐτῶν παραδέχεται ὅτι ἐπλάσθη δεκτικὸν ἀμφοτέρων καὶ διὰ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς καὶ τῆς κατάρτας τοῦ Θεοῦ ἐγένετο θνητὸν (βλ. Θεοφίλου Ἀντιοχείας πρὸς Αὐτόλυκον Β', 27).

Πρὸ παντὸς ὁμοῦ δὲν εἴμεν νὰ ἔχημεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὅπως ἐν τῇ Ἀγ. Γραφῇ οὕτω καὶ παρὰ πολλοῖς τῶν Πατέρων ἰδίᾳ τῶν πρώτων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τὰ ζητήματα καὶ αἱ ἐννοιαὶ δὲν ἐξετάζονται καθ' ἑαυτὰς καὶ ἀφηρημένως ἀλλὰ προσλαμβάνουσι πάντοτε ἠθικὸν περιεχόμενον. Οὕτως, μολονότι ἡ ἰδέα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς παραμένει προϋπόθεσις, ἐν τούτοις ἀποβλέποντες πρὸς αὐτὴν ἀπὸ ἐντελῶς πρακτικῆς Χριστιανικῆς ἀπόψεως, τινὲς τῶν πατέρων ὅταν ὁμιλῶσι περὶ ἀθανασίας ἐννοοῦσι τὴν ἐν Χριστῷ μακαριότητα, καὶ τὸναντίον, πολλάκις ποιούμενοι λόγον περὶ θανάτου τῶν μὴ κατὰ Χριστὸν ζώντων, ἐννοοῦσιν οὐχὶ τὴν ἐκμηδένισιν, ἀλλὰ τὴν αἰώριαν καταδίκην καὶ τιμωρίαν.

Ὅτι ὁμοῦ τὸ γενικὸν φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς συστάσεως αὐτῆς ἦ· ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν θνήσκει μετὰ τοῦ σώματος καὶ ὅτι τὸ φρόνημα τοῦτο διετυπώθη εἰς τὰ συγγράμματα τῶν πτέρων τοῦτο εἶναι ἐκτὸς συζητήσεως. Θὰ ἴσκει ἴσως νὰ ἐνθυμηθῇ τις τὴν περὶ τῶν κεκοιμημένων φροντίδα τῶν πρώτων Χριστιανῶν, τὴν ἐν ταῖς προσευχαῖς ἐπίκλησιν τῶν ἁγίων, τὴν μνησιν ἐν τῇ τελέσει τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας διὰ νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν τινὰ περὶ τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ θνητοῦ ψυχῶν Μπασδογιάννη. Τὰ ἀρχαιότατα μαρτυρολό

για (ὡς π. χ. τὸ Μαρτύριον τοῦ ἁγ. Ἰγνατίου, τὰ ὑπὸ Εὐσεβίου περὶ τοῦ μάρτυρος Βασιλείδου ἀφηγούμενα (Ἐκκλ. Ἱστ. Βιβλ 6 Κεφ. 5 κτλ.) αἱ ἀρχαιότεραι τῶν χριστιανικῶν ἐπιμνημοσύνων ἐπιγραφῶν (ὡς ἡ ἐν τῇ ἐν Ρώμῃ κατακόμβῃ τῆς ἁγ. Δομιτῆλης εὑρεθεῖσα καὶ ἡ παρὰ τὴν Λυὼν τῆς Γαλλίας ἐκχωσθεῖσα ἀμφότεραι ἀναγόμεναι εἰς τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ (1), ἅπασαι αἱ ἀρχαιόταται λειτουργίαι, ἄνευ ἐξαιρέσεως περιλαμβάνουσαι καὶ δεήσεις καὶ προσευχὰς ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων, πάντα ταῦτα βροντοφωνοῦσι τοῦτο καὶ μόνον· ὅτι διὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐκκλησίαν καὶ τοὺς πρώτους χριστιανούς δὲν ὑφίστατο μεσότητιχον μεταξὺ νεκρῶν καὶ ζώντων, διότι πάντες ἦσαν ζῶντες καὶ οἱ ἐντεῦθεν καὶ οἱ ἐκεῖθεν τοῦ τάφου. Τὴν κρίμα ὅτι δὲν ἐγεννήθη ὁ κ. Μπρσοδογιάννης κατὰ τὸ 50ὸν ἢ 100ὸν μ. Χ. ἔτος διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ πρώτου χριστιανοῦ τὸ γνήσιον φρόνημα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν προλάβῃ τὴν σατανικὴν (!;) πλάνην ὅτι ἡ ψυχὴ καὶ μετὰ τὸν χωρισμὸν ἀπὸ τοῦ σώματος ζῆ!

Ἄλλ' ἰδοὺ καὶ ἐκ τῶν Πατέρων μαρτυρίαι τίνες. Ταύτας θὰ ἡδυνάμεθα νὰ παρατείνωμεν ἐπ' ἄπειρον· θὰ περιορισθῶμεν ὁμῶς εἰς ὀλίγας ἃς εὑρίσκομεν προχείρους. Οἱ. Πολύκαρπος περὶ τῶν ἁγίων παρατηρεῖ ὅτι «οὐκ εἰς κοινὸν ἔδραμον, ἀλλ' ἐν τάξει καὶ δικαιοσύνῃ καὶ εἰς τὸν ὀφειλόμενον αὐτοῖς τόπον εἰσὶ παρὰ τῷ Κυρίῳ ὃ καὶ συναπέθανον» (Φιλιπ. 9) Ἐν τῇ πρὸς Διόγνητον ἐπιστολῇ ἀναγινώσκομεν περὶ τοῦ Χριστιανοῦ· «καὶ τρυμὴν μὲν δοκοῦντος ἐνθάδε θανάτου καταφρονῶν, τὸν ὄντως δὲ θάνατον φοβούμενος, ὃς φυλάσσεται τοῖς κατακριθσομένοις εἰς τὸ πᾶρ τὸ αἰώνιον, ὃ τοῖς παραδοθέντας αὐτῷ μέχρι τέλους κολάσει» (κεφ. 10) Ὁ Ἐρμῆς ἐν τῷ «Ποιμνί» διακρίνων τὴν Ἐκκλησίαν εἰς στρατευομένην ἐπὶ τῆς γῆς καὶ θριαμβεύουσαν ἐν Οὐρανῷ, περὶ τῆς δευτέρας λέγει ὅτι, περιλαμβανούσα τέλεια καὶ ἀτελεῖα μέλη, οἰκοδομῆται διαρκῶς ὑπὸ τῶν ἀγγέλων. (Ὁρ. β, 4 καὶ Ὁρ. γ καὶ Παραβ. θ'.)

Ἄθηναγόρας ὁ φιλόσοφος λέγει· «ἐρπετοῖς γὰρ οἶμαι καί, ... πᾶσι τοῖς ἀλόγοις τὴν τοιαύτην ζῶν (σβεννυμένην) ἀπένειμεν ὁ Θεὸς· τοῖς δὲ αὐτὸν ἐν ἑαυτοῖς ἀγαλματοφοροῦσι τὸν ποιητὴν, ... τὴν ἐσσαεὶ διαμονὴν ἀπεκλήρωσεν ὁ ποιητῆς» (Περὶ Ἄναστ. νεκρῶν Κεφ. 12) Ἐρμῆας ὁ φιλόσοφος, διακωμωδῶν τὰς ἀντιφάσεις τῶν φιλοσόφων λέγει μετὰ τῶν ἄλλων ὅτι ἀναγι-

(1) Ἡ πρώτη λέγει· «Αὐγείδε, ζήσεις ἐν Κυρίῳ καὶ ἐρώτα ὑπὲρ ἡμῶν» ἡ δὲ δευτέρα· Ἀσχανδίε πατήρ, τῷ μῶ κεχαρισμένε θυμῷ, σὺν μητρὶ γλυκερῇ καὶ ἀδελφείοισιν ἑμοῖσιν ἰχθύος εἰρήνην σέο μνήσαιο Πεκτορίοιο».

νώσκων αὐτοὺς· «**Νῦν μὲν ἀθάνατός εἰμι καὶ γέγηθα γυν δ' αὖ θνητὸς γίνομαι καὶ σακρῶ**» (Διασυρμὸς τῶν ἔξω φιλοσόφων Κεφ. 2) Ὁ Μηνούκιος Φήλιξ λέγει, ὅτι ὁ Πυθαγόρας καὶ ὁ Πλάτων, παραδεχόμενοι τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, παρεδέχοντο κατὰ τὸ ἡμῶν τὴν χριστιανικὴν πίστιν (τὸ ἕτερον ἡμῶν εἶνε ἡ πίστις ἐπὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ τοῦ σώματος) (Ὁκτάβιος 34). Ὁ ἱερός Εἰρηναῖος λέγει· «Τι εὖν τὸ ἀποθνήσκον; Πάντως ἢ τῆς σαρκὸς ὑπόσ-ασις, ἢ ἀποβαλοῦσα τὴν πνοὴν τῆς ζωῆς καὶ ἄπνους καὶ νεκρά γινομένη. Ταύτην εὖν ὁ Κύριος ἤλθε ζωοποιῶν». (Κατὰ αἰρέσεων Ε. 22, 3)

Ὁ Ὁριγένης περὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς ζώντων λέγει· αὐτοὶ μόνον αὐτοὶ εὐμενεῖς τοῖς ἀξίοις γίνονται, ἀλλ καὶ συμπράττουσι τοῖς θουλομένοις τὸν ἐπὶ πᾶσιν θεὸν θεραπεύειν καὶ ἐξευμενίζονται καὶ συνεύχονται καὶ συναξιοῦσιν» (Κατὰ Κέλσου βιβλ. Η. 64 Ὅρα τοῦ αὐτοῦ Προτρεπ. εἰς μαρτύριον 37-38. Ὁμιλ. 16ῃ εἰς Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ Κεφ. 31 καὶ Ὁμιλ. 3ῃ εἰς Ἄσμα.) Ὁ Κυπριανὸς ἔγραψε πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Κορνήλιον· «Ἄς μνημονεῖωμεν ἀμοιβαίως ἀλλήλων καὶ ὅπου ἂν ὦμεν ἄς δεώμεθα πάντοτε ἐν ὁμοφωνίᾳ καὶ ὁμοψυχίᾳ ὑπὲρ ἀλλήλων.... καὶ ἂν ὁ Κύριος ἀξιώσῃ τινὰ ἐξ ἡμῶν νὰ ἀπέλθῃ ἐντεῦθεν πρότερον ἢ ἐξ ἀκολουθῆ ἢ ἀγάπῃ καὶ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου· ἄς μὴ παύσῃ ἡ δέησις πρὸ τῆς εὐσπλαγγείας τοῦ Πατρὸς ὑπὲρ πάντων τῶν ἀδελφῶν.» (Epist 57 ad Cornelium). Ὁ Κλήμης, ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐπίσης οἱαῖς διδάσκει ὅτι ἡ ψυχὴ εἶνε ἀσώματος καὶ ἀθάνατος (Σιρωμ. Β. 19. Δ. 23. Σ. 8 Παιδαγ. Β. 9. Γ.1.) Βασίλειος ὁ Μέγας χωροῖ τὸς ἁγίους τεσσαράκοντα μάρτυρας διὰ τῆς ἀκολουθίου ἀποστοφῆς· «Ὁ χορὸς ἁγίος, ὃ σύνταγμα ἱερὸν, ὃ συνασπισμὸς ἀρραγῆς, ὃ κοινοὶ φύλακες τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ἀγαθοὶ κοινωνοὶ φρονεῖων, δεήσεως συνεργοί, πρεσβευταὶ δυνατώτατοι!»

Γρηγόριος ὁ Ναζιανζινὸς εἰς μὲν τὴν Θέκλαν γράφει· «**Πεθεομαι τὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς τῶν ἡμετέρων αἰσθίνεσθαι**» (ἐπισ. 201), περὶ δὲ τοῦ φίλου αὐτοῦ Βασιλείου τοῦ Οὐρανοφάντορος ἀποθανόντος λέγει· «**Καὶ νῦν ὁ μὲν ἐστὶ ἐν οὐρανοῖς, κακεὶ τὰς ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς οἶμαι, προσφέρων θυσίας καὶ τοῦ λαοῦ προσευχόμενος, οὐδὲ γὰρ ἀπολειπὼν ἡμᾶς, παντάπασιν ἀπολέλοιπεν**» (Λόγος Κ' περὶ τὸ τέλος)· Γρηγόριος ὁ Νύσσης πρὸς τινα μάρτυρα ἀπευθύνει τοὺς ἐξῆς λόγους· «Πρέσβευσον ὑπὲρ τῆς Πατρίδος πρὸς τὸν κοινὸν Βασιλέα Προσδοκῶμεν κινδύνους, αὐ μακρὰν οἱ ἀλιτήριοι Σκυθαι τὸν καθ' ἡμᾶς ὠδίνοντες πόλεμον,..... Εἰ δὲ καὶ ὑπερέβης

χερσί καὶ ἐν τοῖς ποσίν, αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς τὸ σταυρωθὲν σῶμα ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς. Οὕτω καὶ πάντες θὰ ἀναστῶσι μετὰ τῶν ἰδικῶν τῶν σφαιμάτων ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην φιλοσοφικὴν ἔννοιαν καὶ οὐχὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τὴν λεπτολόγως ὕλιστικὴν.» (Γρηγορίου Παπαμιχαὴλ Πνευματισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς ἐν «Ε. Φάρφ» τόμος 10 σελ. 156.)

Κατόπιν τούτων καταπίπτει ὡς γελοία πλέον καὶ ἡ ἄλλη ἐρώτησις τοῦ κ. Μποσδογιάννη λέγοντος: «Ποία δὲ συνέπεια θὰ ἦτο εἰς τὸν Θεὸν νὰ ἐπαναφυλακίσῃ τοιοῦτον πνεῦμα εἰς τὸ παλαιὸν σῶμα τὴν χρῆσιν καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ ὁποίου ἔχει βεβαίως ἀπομάθει(!) ἐντελῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν αἰώνων τῆς ἐλευθερίας του.

Ἄλλ' ὁ κ. Μποσδογιάννης ἀκόμη ἰσχυρίζεται ὅτι καὶ μετὰ τὴν καθολικὴν ἀνάστασιν δικαίων καὶ ἀδίκων «ὅστις θὰ ἔχη τὸν Ὑιὸν θὰ μορφωθῆ κατὰ τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ζωὴν τοῦ Ὑιοῦ τοῦ Θεοῦ, θὰ ἔχη τὴν ζωὴν ὅστις δὲν ἔχει τὸν Ὑιὸν τὴν ζωὴν δὲν θὰ ἔχη» (Ἰωάν. 5, 12). Διδάσκει δὲ διὰ τούτων, ἂν εἶναι συνεπὴς πρὸς ἑαυτὸν, ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν θὰ ζήσωσι μόνον οἱ δίκαιοι, οἱ δὲ λοιποὶ θὰ ἐξαφανισθῶσι καὶ πάλιν, ἀφίνει ὁ κ. Μποσδογιάννης νὰ ἐνηνοθῆ διδάσκει δηλ. τραγέλαφον ἀντικρὺς ἀντίθετον πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπεν αὐτὸς ὁ Σωτὴρ, ὅτι μετὰ τὴν δευτέραν Αὐτοῦ παρουσίαν οἱ μὲν ἀδικοὶ «ἀπελεύσονται εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Ματθ. 25, 46). Εἴπομεν καὶ προηγουμένως, ἐπαναλαμβάνομεν δὲ καὶ τώρα ὅτι ἡ λέξις ζωὴ, ἰδίως παρὰ τῷ Εὐαγγελιστῇ Ἰωάννῃ, σημαίνει οὐχὶ ἀπλῶς ζωὴν, ἀλλὰ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον τὴν ἐν Χριστῷ ἀποκτωμένην, ἄλλαις λέξεσιν τὴν αἰωνίαν μακαριότητα (πρβλ. 1 Ἰωάν. 1, 1-2, 2, 25, 5, 12. Ἰωάν. 1, 4. 3, 15. 5, 24. 14, 6) καὶ ἀντιτίθεται οὐχὶ πρὸς τὸν θάνατον ἀπλῶς—τὴν ἐκμηδένισιν τῆς ζωῆς—ἀλλὰ πρὸς τὸν θάνατον ἐν τῇ ἡθικῇ αὐτοῦ ἔννοιά, δηλαδή πρὸς τὴν αἰωνίαν καταδίκην καὶ κόλασιν (Πρβλ. Ρωμ. 6, 21 Ἀποκ. 2, 11. Ἰακ. 1, 15).

Ἄν ἠθέλομεν λοιπὸν νὰ συνοψίσωμεν εἰς δύο λέξεις τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα θὰ ἐλέγομεν ἅτι ὁ κ. Μποσδογιάννης συνταυτίζει τὴν ψυχὴν μὲ τὴν ὀργανικὴν ζωὴν καὶ καταδικάζει αὐτὴν εἰς ἀφανισμόν ἀνεξαρτήτως τῆς μετὰ τὴν δευτέραν τοῦ Κυρίου παρουσίας καταστάσεως τῶν ἀνθρώπων, ἣν διαζωγραφίζει ἑτεροσκελῆ καὶ χωλαίνουσαν, καὶ παραδέχεται ὅτι καὶ οἱ χεῖριστοι τῶν ὕλιστῶν, παρὰ πᾶσαν τὴν προσπάθειάν του νὰ ἐνδύσῃ τὰς σκέψεις του μὲ χροιάν εὐαγγελικὴν, προσπάθειαν, ἦτις, ὡς ἀφύσικος καὶ ἀπροσδιόνυσος, ἄγει αὐτὸν εἰς κυκεῶνα παραλογισμῶν καὶ διαστρεβλώσεων τοῦ νοήματος τῆς Ἁγ. Γραφῆς.

Ἄλλὰ διερωτᾶται τις ἐπὶ τέλους τί ἐπιδιώκει ὁ κ. Μποσδογιάννης προσπαθῶν παρὰ πᾶσαν φωνὴν τοῦ Εὐαγγελίου νὰ πείσῃ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου τοὺς ἄλλους ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ἀθάνατος; Διότι δὲν

είναι δυνατόν νὰ ἀγνοῖ τὰς ὀλεθρίας συνεπειάς, ἃς ἔχει διὰ τὰ άτομα καὶ τὰς κοινωνίας ἢ πεποιθήσεις ὅτι τὴν ἀκόλαστον καὶ κακοῦργον ζωὴν θὰ διαδεχθῆ ἡ ἀνυπαρξία. Ἡ ἀνυπαρξία μετὰ τὸν θάνατον διὰ τὰς κακοῦργους καὶ διεστραμμένας ψυχὰς εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἀμοιβή, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτοὶ θὰ ἠδύναντο νὰ φαντασθῶσιν. Ἰταλὸς ἱεροκῆρυξ ὡς ἐξῆς διερμηνεύει τὴν σημασίαν, ἣν ἔχει ἡ πίστις ἐπὶ τὴν ἀθανασία. «Τὸ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς δόγμα εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὸν ἐκπολιτισμὸν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἔθνων, οἱ ἀφρονέστεροι δὲ τῶν λαῶν εἶναι πολέμιοι καὶ ἀρνηταί του. Διότι ἡ ἱστορία διδάσκει ἡμᾶς μᾶθημα ἐκθαμβωτικὸν ἐν τῇ ἀληθείᾳ του, ὅτι τὰ ἔθνη καταπίπτουσι καὶ καταστρέφονται ἐν ἀκριβεστάτῃ ἀναλογίᾳ πρὸς τὴν ἐλάττωσιν ἢ παντελεῖ ἔκλειψιν τῆς πίστεως αὐτῶν εἰς μέλλουσαν ζωὴν.» Agostino da Montefeltro.

Ἐὰν ἡ μαρτυρία αὕτη θεωρηθῆ ἀνεπαρκῆς ὡς ἀπὸ κληρικῶν προερχομένη, ἴδου τί λέγει ὁ ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας ἱστάμενος Ρενάν. Καθ' ἣν ἡμέραν θὰ ἐξηφανίζετο ἡ πίστις εἰς ἄλλην ζωὴν, φοβερὰ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ κατὰπτωσης θὰ συνέβαινε. Καὶ ἴσως μὲν τινες ἐξ ἡμῶν θὰ ἠδύναντο νὰ ζήσωσιν ἄνευ τοιαύτης πεποιθήσεως, δεδομένου ὅτι οἱ ἄλλοι τὴν διακρατοῦσιν· ἀλλ' οὐδεὶς ἄλλος μοχλὸς ὑπάρχει ἱκανὸς ν' ἀνυψώσῃ ἕνα λαὸν ὀλόκληρον ἀπολέσαντα, ἢ φ' ἀπαξ τὴν εἰς τὴν ἀθανασίαν πίστιν». (Παρὰ Mōmerie Immortality σελίς 9).

Ἡμεῖς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι οὐδεὶς ἄλλος χαλινὸς ὑπάρχει ἰσχυρότερος πρὸς ἀναχαίτισιν τῶν κακῶν ἐν τῇ πρὸς τὴν κακοουργίαν ὁρμῇ ἀπὸ τὴν πεποιθήσιν ἐπὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ἥτις θ' ἀποδώσῃ ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἴδια ἔργα, ἀπὸ τὴν ἰδέαν ὅτι ὑπάρχει ἐπὶ τέλους καὶ αἰώνιος κόλασις καὶ τιμωρία. Τίνος λοιπὸν δόξαν ἐξήλωσεν ὁ θνητόψυχος Μπροσδογιάννης, γινόμενος κῆρυξ καὶ ἀπόστολος τοιαύτης ἀνθρωποκτόνου καὶ ἐθνοκτόνου ἰδέας; Μήπως δόξαν Ἡροστράτου; Ἄλλ' ἂν ἐξήλωσε δόξαν Ἡροστράτου αὐτὸς ὁ αἰωνόβιος ὁμῶς καὶ σεβασμῖος ναὸς τῶν ἁγίων πεποιθήσεων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μας δὲν εἶναι διατεθειμένος νὰ πέσῃ καὶ ἂν ἀκόμη ὑπὸ τὰ ἐρείπειά του καταπλακῶσῃ πολλοὺς Ἡροστράτους. Τὸ ἀντιστάθμισμα θὰ ἦτο παρὰ πολὺ μικρόν! Οὐδὲ θὰ ἐπιτρέψῃ ὁ ὀρθόδοξος λαὸς εἰς κανένα, οἰονδήποτε ὄνομα καὶ ἂν φέρῃ, νὰ ἐπιβάλῃ βέβηλον χεῖρα εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν δόξαν καὶ τὸ καύχημά του ἀπέναντι ὄλων τῶν ἔθνων τῆς ὑψηλίου. Μήπως δὲν εἶναι τὸ ἔθνος τὸ Ἑλληνικόν, τὸ ὁποῖον μὲ ποταμοὺς αἱμάτων καὶ μὲ τὴν δύναμιν σειρᾶς ὀλης μεγαλοφυϊῶν ἐγγιάντωσε καὶ ἐστερέωσε τὸ κράτος τῶν εὐγενῶν ἰδεωδῶν τῆς ἀνθρωπότητος—τῶν αἰώνιων Χριστιανικῶν ἀληθειῶν; Καὶ εἶναι μία ἐκ τούτων κεντρικὴ, τόσον κεντρικὴ, ὅσον καὶ ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ, μετὰ τῆς ὁποίας ἀναποσπάτως συνδέεται, ἡ πίστις εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς.

αταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς Ἄδου οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν» (Ψαλμ. 15, 9—10. Πράξ. 2, 27). Ἄλλ' ἰδοὺ τί λέγεται καὶ ἐν τῇ Σοφίᾳ Σολομώντος: «Εἶπον γὰρ ἐν ἑαυτοῖς (οἱ ἀσεβεῖς) λογισάμενοι εὐκὸς ὀρθῶς Ὀλίγος ἐστὶ καὶ λυπηρὸς ὁ βίος ἡμῶν καὶ οὐκ ἐστὶν ἴσους ἐν τελευτῇ ἀνθρώπου καὶ οὐκ ἐγνώσθη ὁ ἀναλύσας ἐξ Ἄδου, ὅτι αὐτοσχεδίως ἐγεννήθημεν καὶ μετὰ τοῦτο ἐσόμεθα ὡς οὐχ ὑπάρξαντες· οἱ καπνὸς ἢ πνοὴ ἐν ρησίν ἡμῶν καὶ ὁ λόγος σπινθήρ ἐν κινήσει καρδίας, οὐ σθεσθέντος τέφρα ἀποθήσεται τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα διαχυθήσεται ὡς χαῦνος ἀήρ ... Δεῦτε οὖν ἀπολαύσωμεν τῶν ὄντων ἀγαθῶν καὶ χρησώμεθα τῇ κτίσει ὡς νεότητι σπονδαίως ... Ταῦτα ἐλογίσαντο καὶ ἐπλανήθησιν· ἀπετύφλωσε γὰρ αὐτοὺς ἡ κακία αὐτῶν καὶ οὐκ ἐγνώσαν μυστήρια Θεοῦ ... Ὅτι ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν ἀνθρώπον ἐπ' ἀθαρσία καὶ εἰκόνα τῆς ἰδίας αἰδιότητος ἐποίησεν αὐτόν ... Δικαίων δὲ ψυχὰι ἐν χειρὶ Θεοῦ καὶ οὐ μὴ ἀψηται αὐτῶν βάσανος. Ἔδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνήσκειν καὶ ἐλογίσθη κάκωσις ἡ ἔξοδος αὐτῶν καὶ ἡ ἀφ' ἡμῶν πορεία σύντριμμα· οἱ δὲ εἰσιν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ γὰρ ἐν ὄψει ἀνθρώπων ἐὰν κολασθῶσιν ἡ ἐλπίς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης» (Σοφ. Σολ. κεφ. 3ον καὶ 4ον). Ταῦτα, ἐν ᾧ ἀποτελοῦσιν ἐξ ἑνὸς ὑπέροχον ὕμνον εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, νομίζει τις ἐξ ἄλλου ὅτι ἐγράφησαν χθὲς ἐπίτηδες διὰ τὸν θνητόψυχον Μπσοδογιάννην. Ἄλλ' ἄς ἐξακολουθήσωμεν. Εἰς τὸ 9ον Κεφ. τῆς αὐτῆς Σοφ. Σολ. ἀναγινώσκομεν· «φθαρτὸν γὰρ σῶμα βαρύνει ψυχὴν καὶ βρίθει τὸ γεῶδες σκῆνος νοῦν πολυφύοντα (στιχ. 15) Ὁ Θεὸς ἐπιτρέπων τῷ διαβόλῳ νὰ πειράσῃ τὸν Ἰὼβ προστίθησι· «μόνον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διαφύλαξον» (Ἰὼβ 2, 6). Ἐν δὲ τοῖς βίβλοις τῶν Μακκαβαίων οὐ μόνον προὔτιθεται ἡ μετὰ θάνατον ζωὴ καὶ ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ κηρύττεται ἐμφανῶς καὶ αὐτὴ τοῦ σώματος· ἡ ἀνάστασις (β'. Μακκαβ. 7, 11, 14, 46). Περὶ τῆς πίστεως εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ μνημονεῖ καὶ ἡ ἰδέα τῆς ὑπάρξεως Ἄδου, κατοικίας ζοφρεῶς (Ἰὼβ 14, 12 Ἠσ. 14, 9 κτλ.). ἐν ᾧ αἱ ψυχὰι ἐξησθενημέναι μόλις ζῶσι καὶ ἐξ ἧς οἱ δίκαιοι τῆς Π. Διαθήκης εὐχονται ἑαυτοῖς ἀπαλλαγὴν (Ψαλμ. 48, 16. Ἰὼβ 19, 25). Ταῦτα ἐκ πολλῶν παρεθήκαμεν ἐκ τῆς Π. Διαθήκης τόσον ἀριδιήλως ὁμιλοῦντα περὶ ζωῆς τῆς ψυχῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος, ὃ δὲ κ. Μπσοδογιάννης, ἂν ἐκ καλῆς πίστεως ἔγραφεν ὅσα ἐβλασφήμησε κατὰ τῆς ψυχῆς ἀναμφιβόλως θὰ ἐλάμβανε καὶ ταῦτα ὑπ' ὄψιν καὶ δὲν θλ' ἐφίστα τὴν προσοχὴν μόνον εἰς τὰ χωρία ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα, ὁμιλοῦντα μόνον περὶ τοῦ σωματικοῦ θανάτου καὶ ἐπὶ τὸ ποιητικώτερον καὶ τραγικώτερον περιγράφοντα αὐτόν, οὐδὲν λέγουσι περὶ τῆς ψυχῆς.

Ἄλλ' ἂν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ἦτις ἄλλως τε ἦτο μόνον προπαρασκευαστικὴ βαθμὶς τῆς ἐν Χριστῷ πλήρους ἀποκαλύψεως καὶ ὡς ἐκ τούτου πολλάκις δὲν λείπουν καὶ ἀσάφεια, εὐρίσκονται τόσων ἀρίθηλοι μαρτυραὶ περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἢ ἀλήθεια αὕτη ἐν πλήρει φωτὶ ἀποκαλύπτεται ἐν ἐκάστῃ σελίδι αὐτῆς. Ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἄυλος οὐσία καὶ ἐπομένως ἀθάνατος καταφαίνεται ἐκ τῶν χωρίων ἐκείνων, ἐν οἷς ρητῶς καλεῖται πνεῦμα (Ρωμ. 8, 16. Α' Κορ. 2, 11). Αὐτὸς ὁ Κύριος ἀποστέλλων τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰς τὸ κήρυγμα καὶ προτρέπων αὐτοὺς νὰ κηρύττωσι τὴν Εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν εὐθαρσῶς, μὴ υποχωροῦντες οὐδὲ δσάκις κινδυνεύει ἡ ζωὴ αὐτῶν, λέγει· «καὶ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι» (Ματθ. 10, 28)(*). Βεβαίως ζωὴν τῆς ψυχῆς μετὰ τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμὸν προϋποθέτει ὁ Σωτὴρ λέγων ὅτι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρὸς Αὐτοῦ, ὅπου μνοαὶ πολλαὶ εἰσι ὑπάρχουσι θέσεις καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ, οἱ ὁ

(*) **Σημείωσις.**— Ὁ κ. Μποσδογιάννης εἰς τοὺς προβαλόντας αὐτῷ ὑπὲρ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς τὸ χωρίον τοῦτο ἀπαντᾷ διὰ μιᾶς χαρακτώσεως καὶ ἐπιτηδείου στροφῆς, δι' ἧς ἐκφεύγει καὶ μεταπηδᾷ εἰς τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ στίχου ὅπου λέγεται· «φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν τῇ γεέννῃ» ἀπὸ τοῦ ὁποίου συμπεραίνει, οὔτε περισσότερον οὔτε ὀλιγώτερον, ὅτι ὁ Θεὸς φονεύει καὶ καταστρέφει τὰς ψυχὰς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος! Παραθέτων τὸν στίχον τοῦτον ὁ Μποσδογιάννης παρενέριει καὶ τὰ ἐξῆς ἀμίμητα. «Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν (τὴν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν διαθέσεων αὐτῶν ὑπαρξιν μας, ἣν ὁ Θεὸς ὑπόσχηται ὅτι θὰ φέρῃ εἰς τὴν ζωὴν) μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι...» Ἰριφώδες καὶ σκοτεινὸν θέσφατον, καθ' ἑαυτὸ, ἀρκετὸν ὅμως διὰ νὰ μαντεύσωμεν ἐξ αὐτοῦ ὀλόκληρον τὴν ἰδέαν τὴν ὁποίαν ὁ γράψας αὐτὸ εἶχεν ἐν νῷ. Φαίνεται λοιπὸν ὁ κ. Μποσδογιάννης ἀποδίδων εἰς τοὺς λόγους τοῦ Σωτῆρος τὴν ἐξῆς ἐννοίαν. Μὴ φοβηθῆτε τοὺς ἀντικειμένους ὑμῖν ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι καὶ ἂν ἀκόμη φονεύσωσιν ὑμᾶς δὲν φονεύουν τὴν ψυχὴν σας, διότι αὐτὴν ὑπόσχηται ὁ Θεὸς ὅτι θὰ τὴν φέρῃ (κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν) εἰς τὴν ζωὴν. Αὐτὸ ποῦ θὰ τὴν φέρῃ εἰς τὴν ζωὴν; Ἐννοεῖται (κατὰ τὸν Μποσδογιάννην) ἀπὸ τοῦ θανάτου, ἀπὸ τῆς ἐκμηδενίσεως τὴν ὁποίαν θὰ ἔχη ὑποστῆ μετὰ τοῦ σώματος. Μὰ ἐπὶ τέλος τὴν φονεύουν ἢ δὲν τὴν φονεύουν τὴν ψυχὴν οἱ φονεύοντες τὸ σῶμα; Καὶ ἂν δὲν τὴν φονεύουν ἐκεῖνοι, τίς τὴν φονεύει, διὰ νὰ ἐκμηδενίσῃ καὶ αὕτη καὶ νὰ παρίσταται ἀνάγκη ἀναστάσεως καὶ αὕτης κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν; Ὁ Θεὸς; Ἀναμφίβολως αὐτὸ φρονεῖ ὁ κ. Μποσδογιάννης ὡς ἐξάγεται καὶ ἐξ ὅσων λέγει περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ δευτέρου ἡμιστιχίου. Οἷος κυκεῶν ἀσυναρτησιῶν, παρχλογισμῶν καὶ θλασφημιῶν! Καὶ ὅμως ἡ ἐννοια τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ εἶνε ἀπλουστάτη καὶ δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ εἶνε τις οὔτε θεολόγος οὔτε ἐξηγητὴς διὰ νὰ τὴν ἐννοήσῃ ἀρκεῖ μόνον νὰ γνω-

ποῖοι θὰ ᾄσιν ὅπου καὶ Ἐκεῖνος (Ἰωάν. 14, 2—4). Ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν μετανοήσαντα ληστήν εἶπε· «σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσει ἐν τῷ Παραδείσῳ» (Λουκ. 23, 43). Τὸ ἐμφανικώτατα ὑπὸ τοῦ Παντογνώστου προτασόμενον «σήμερον» οὐ μόνον ἀποκλείει πᾶσαν ἰδέαν περὶ θανάτου τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ προσκολλᾷ—ἵνα ἐκφραστοῦμεν οὕτω τὴν ἄκραν τοῦ ἐνταῦθα βίου μετ' ἐναρξιν τοῦ ἄλλου, τοῦ αἰωνίου. Ἐν τῇ 1 Πέτρου 3, 18—19 ἀναγινώσκωμεν· «Χριστὸς ἄπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθε, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ὑμᾶς προσαγάγῃ τῷ Θεῷ θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύματι πορευθεὶς ἐκίρυσξ.» Τὸ χωρίον τοῦτο διτιπῶς ὑποστηρίζει τὸ ἐγρηγόρος τῆς ψυχῆς μετὰ τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμόν· 1) δεικνύει τὸν Χριστὸν, τὸν τεθανατωμένην ἔχοντα τὴν σάρκα, καταβαίνοντα ἐν Πνεύματι εἰς τὸν Ἄδην, κηρύττοντα, φωτίζοντα, παρηγοροῦντα τοὺς ἀπ' αἰῶνος πεπεδημένους, δρῶντα μιᾷ λέξει· καὶ δεύτερον μᾶς παρουσιάζει τοὺς ἐν τῷ Ἄδι νεκροὺς ἐνωτιζομένους, φωτιζομένους καὶ ψυχικῶς κινουμένους. Ὁ ἀπόστ. Παῦλος κατηγορηματικώτατα λέγει· «Θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐνδημῆ-

ρῖξιν ἢ ἀναγινώσκῃ καὶ νὰ μὴ εἶνε τετυφλωμένοι ἐκ προκαταλήψεων ὅπως ὁ κ. Μποσδογιάννης. Εἶνε δὲ ἡ ἐννοία ἡ ἐξῆς· Μὴ ἀρνηθῆτε τὴν ἀλήθειαν—τὸν Χριστὸν, ἐκ φόβου πρὸς τοὺς δυναμένους νὰ φονεύσωσιν ὑμᾶς, διότι αὐτοὶ καὶ ἂν ἀκόμη φονεύσωσιν ὑμᾶς θὰ φονεύσωσι μόνον τὸ σῶμα, οὐχὶ δὲ τὴν ψυχὴν, ἥτις καθ' ἑαυτὴν οὐσα ἀθάνατος θὰ λάβῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπεσχημένην μακαριότητα ὡς τὸ ἀρεστὸν Αὐτῷ ποιήσατε καὶ ἐκπληρώσατε τὸ θέλημα Αὐτοῦ· μὴ λησμονήτε ὅμως ὅτι ἂν ἐκ φόβου πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀρνηθῆτε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ—ἐμὲ, τότε θὰ ἔχητε νὰ δώσητε λόγον εἰς τὸν Οὐράνιον Πατέρα μου—τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἀπολέσῃ ὑμᾶς ἐν τῇ γέννησι· **Ἀπολέσαι** οὐχὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ καταστρέφαι καὶ ἐκμηδενίσει, ὡς νομίζει ὁ κ. Μποσδογιάννης, ἀλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ τιμωρῆσαι. Πρέπει νὰ εἶνε τις ἐντελῶς ἀναλράβητος καὶ ἀστοιχείωτος περὶ τὴν ἐξήγησιν καὶ κατανόησιν τῆς Ἀγ. Γραφῆς, ἡ τέλειος διαστρεβλωτὴς τῆς ἐννοίας αὐτῆς διὰ νὰ ἀγνοῇ ὅτι ἀπώλεια τῆς ψυχῆς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ δὲν σημαίνει τὴν ἐκμηδένισιν καὶ καταστροφὴν αὐτῆς, ἀλλὰ τὴν κόλασιν αὐτῆς, τὸ ἀντίθετον τῆς μακαριότητος, τοῦθ' ὑπὲρ ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ χαρακτηρίζεται καὶ διὰ τῶν ἐκφράσεων ὕλαθρος αἰώνιος· θλίψις μεγάλη· θησαυρὸς ὀργῆς· κόλασις αἰώνιος· πῦρ αἰώνιον· πῦρ ἄσβεστον, ὅπου ὁ σκόληξ οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται· πῦρ ἔσθιον τοὺς ὑπεναντίους· λίμνη καιομένη ἐν πυρὶ καὶ θείῳ· κάμινος τοῦ πυρὸς, ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· σκότιος ἐξώτερον· τὸ φῶς τοῦ σκότους εἰς τὸν αἰῶνα τετηρημένον· θάνατος κατὰ μετὰ φορὰν ἐκ τοῦ σωματικοῦ) δεύτερος θάνατος καὶ γένεσις.

σαι πρὸς τὸν Κύριον» (2 Κορ. 5, 8) καὶ «συνέχομαι δὲ ἐκ τῶν δύο τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι» (Φιλιπ. 1, 23 πρβλ. Ἐβρ. 13, 14). Ἐκδημεῖν ἀπὸ τοῦ σώματος σημαίνει ἐνδημεῖε καὶ συννυπάρχεις μετὰ τοῦ Κυρίου, ὅχι βέβαια ἔνευ ζωῆς.

Ὁ πλούσιος καὶ ὁ Λάζαρος ἐν τῇ γνώστῃ παραβολῇ, φέρονται ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀναγνωρίζοντες ἀλλήλους, συνδιαλεγόμενοι, ἀναμιμνησκόμενοι τοῦ προτέρου βίου, ἀντιλαμβανόμενοι τῶν πέριξ, εὐφραυνόμενοι ἢ πονοῦντες ἀναλόγως τῆς προσκληρωθείσης ἐκάστῳ θέσεως. (Λουκ. 16, 19—31) Ἡ σαφὴς αὕτη διδασκαλία, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν κεντρικὴν ἰδέαν τῆς παραβολῆς τί ἄλλο μαρτυρεῖ παρὰ ὅτι αἱ ψυχαὶ ζῶσι καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος; Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ μηκύνωμεν ὑπὲρ τὸ δέον τὸν λόγον θὰ παραθέσωμεν δύο ἀκόμη μαρτυρίας καὶ θὰ κλείσωμεν τὸν κατάλογον τῶν γραφικῶν περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἀποδείξων. Ὁ Παῦλος λέγει «Εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰεῖ ἐν ὑμῖν ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τὸ ἐνοικοῦν Αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ὑμῖν (Ρωμ. 8, 11) καὶ «δεῖ γὰρ ἡμεῖς, οἱ ζῶντες εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν» (2 Κορ. 4, 11.)

Τὰ τελευταῖα ταῦτα χωρία σαφῶς μαρτυροῦντα τί εἶναι τὸ θνητὸν ἐν ἡμῖν ρητῶς ἐπίσης καθορίζουσι τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θ' ἀναστηθῇ. Τοῦτο εἶναι τὸ σῶμα καὶ οὐχὶ ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἀδιαφιλονίκητον μαρτυρίαν τῶν Ἁγίων γραφῶν, δὲν ἀπέθανε, δὲν διελύθη, δὲν κατεστρέφη, διὰ νὰ ἀναστηθῇ, διότι αὕτη ζῆ καὶ θὰ ζῆ αἰωνίως.

Καὶ πάντα τὰ χωρία, τὰ ὁποῖα παρατάσσει ὁ κ. Μπρσοδογιάννης (Ρωμ. 14, 9. Ἰωαν. 5, 26 - 29. 1 Κορ. 15, 22. Ἰωαν. 6, 53. Πρξ. 24, 15. Κολ. 3, 3 4 Α! Ἰωάν. 5, 11—14(*)), ὡς καὶ μυρία ἄλλα τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύνατό τις νὰ προσθέσῃ, ποιούμενα λόγον περὶ θανάτου καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν, ὁμιλοῦσι μόνον περὶ σωματικοῦ θανάτου καὶ περὶ ἀναστάσεως σωμάτων κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Κυρίου παρουσίαν, ὡς ρητῶς ἐκφράζει τοῦτο ὁ τὸ φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς γνώμας τῶν πατέρων συγκεφαλαίων Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς λέγων. «Πιστεύομεν δὲ καὶ ἀνάστασιν νεκρῶν. Ἔσται γὰρ ὄντως, ἔσται νεκρῶν ἀνάστασις. Ἀνάστασιν δὲ λέγοντες σωμάτων φημὲν ἀνάστασιν. Ἀνάστασις γὰρ ἐστὶ δευτέρα τοῦ πεπτωκότος στίσις. Αἱ γὰρ

(*) Πρὸς ἄρσιν παρεξηγήσεως σημειοῦμεν ὅτι ἡ λέξις ζωὴ ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ πολλάκις σημαίνει τὴν ἀγαθὴν ζωὴν, ἣν ἐξασφαλίζει ὁ Χριστός, τὴν αἰωνίαν μακαριότητα.

ψυχαι ἀθάνατοι οὔσαι πῶς ἀναστήσονται; Εἰ γὰρ θάνατον χω-
ρισμὸν ὀρίζονται ψυχῆς ἀπὸ σώματος, ἀνάστασις ἐστι πάντως
συνάφεια πάλιν ψυχῆς τε καὶ σώματος καὶ δευτέρα τοῦ διαλυ-
θέντος καὶ πικρόντος ζῶον στάσις» (Ὁρθοδ. Πίστις Βιβλ. Δ' ,
κζ'., ἔκδ. Κωνσταντινουπόλεως σ. 180).

Ἄλλὰ περὶ τῆς ἀναστάσεως θὰ λάβωμεν ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσωμεν
παρακατιόντες. Ὁ κ. Μποσοδιάννης ὁμως, παρὰ τὴν ὁμόφωνον μαρ-
τυρίαν ὀλοκλήρου τῆς Ἁγίας Γραφῆς—Παλαιᾶς καὶ Καινῆς—καταδικά-
ζει τὴν ψυχὴν εἰς θάνατον, κατὰ περίεργον ἰδέαν λογικὴν ἐξάγων τοῦτο
ἐκ τοῦ λεγομένου ὅτι μόνος ὁ θεὸς εἶναι ἀθάνατος. Ἄλλὰ, θάνατος ἐν
τῇ Ἁγ. Γραφῇ εἶδομεν τι σημαίνει, εἶδομεν ἐπίσης καὶ διατὶ ὁ ἄνθρω-
πος λέγεται θνητὸς (διότι ἔχει θνητὸν σῶμα.). Ἐπομένως οἰσοδήποτε
μὲν ἄνθρωπος ὡς κεκτημένος σῶμα εἶναι θνητὸς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύ-
της, μόνος δὲ ὁ Θεὸς, ὡς ἀσῶματος, εἶναι ἀθάνατος. Ἄλλ' ἐκ τούτου
οὐδαμῶς ἔπεται ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι θνητὴ τοῦναντίον ἢ
ἀθανασία αὐτῆς, μαρτυρουμένη τόσον λαμπρῶς ὑπὸ τῆς Ἁγ. Γραφῆς,
ἐπιβάλλεται, ὡς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ προερχομένης τῆς ψυχῆς.

Ἀποδεικνύεται δ' αὐτόχρονα ἀνοικείως πονηρευόμενος ὁ κ.
Μποσοδιάννης, ὅταν λέγη ὅτι θὰ λάβῃ μέγα χρηματικὸν ποσὸν ἐκεῖ-
νος, ὁ ὁποῖος θὰ ἀνακαλύψῃ ἐν τῇ Ἁγ. Γραφῇ φράσιν διαβεβαιωτι-
κὴν τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Βεβαίως ἢ φράσις, τὴν ὁποῖαν θέλει αὐ-
τὸς «ἀθάνατος ψυχῆ» δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ Ἁγ. Γραφῇ, διότι ἡ πνευ-
ματικότης καὶ τὸ ἀφθαρτον τῆς ψυχῆς, ὡς ἐλέχθη ἤδη, καθὼς καὶ ἡ
ὑπαρξις τοῦ Θεοῦ, εἶνε διὰ τὴν Ἁγ. Γραφὴν αὐταπόδεικτα ἀξιώματα
καὶ προϋποθέσεις, ἄνευ τῶν ὁποίων ὄχι μόνον τὰ παρατεθέντα ὑφ'
ἡμῶν χωρία θὰ ἔμενον ἀνεξήγητα καὶ ἀκατανόητα, ἀλλὰ καὶ ὀλο-
κλήρος ἡ Ἁγ. Γραφὴ, ὡς βιβλίον, ἐν ᾧ περιέχεται ἡ κατ' ἐξοχὴν
πνευματικὴ θρησκεία, ἡ θρησκεία ἐκείνη, ἣτις θέλει τὴν Βασιλείαν
τῶν Οὐρανῶν νὰ συνδέσῃ μὲ τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπὶ τῆς
γῆς, οὕτως ὥστε τὰ δύο νὰ ἀποτελῶσιν ἐν ὅλον συνεχὲς καὶ ἀδιάστα-
τον. Ἄς μὴ παίξῃ λοιπὸν ὁ θνητόψυχος Μποσοδιάννης μὲ τὰς λέξεις
καὶ ἂν αὐτὸς ἢ ἄλλος τις ὁμόφρων αὐτῷ πράγματι ἔχει καταθέσει πο-
σὸν δι' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ εὕρῃ τὴν φράσιν «ἀθάνατος ψυχῆ» φω-
ραῖται εἰς ἄκρον ἀνευλικριλῆς καὶ οὐχὶ σοβαροῦς, —διότι βεβαίως δὲν
εἶνε σοβαρὸν νὰ παίξῃ τις μὲ τὰς λέξεις, ὅταν αἱ ἔννοιαι, τὰ πράγμα-
τα προβάλλωσιν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ κραυγάζωσι τὴν ἀλήθειαν.

Ἴδου λοιπὸν ποῦ ἔχει τὰς βάσεις του τὸ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυ-
χῆς δόγμα τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ μόνον τὴν θυμηδίαν
καὶ τὸν γέλωτα δύναται νὰ προκαλέσῃ ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι τοῦτο ὑπεσέ-
δυσε «λάθρα καὶ οἰονεὶ διὰ τῆς ὀπισθίας θύρας» εἰς τὴν Οἰκουμε-
νικὴν Ἐκκλησίαν ὡς φρονεῖ ὁ κ. Μποσοδιάννης.

Ἄλλ' ἂν τοῦτο προκαλῆ τὸν γέλωτα, προκαλεῖ ὅμως τὴν ἀηδίαν

καὶ τὴν ἀγανάκτησιν ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι καὶ ἡ ἱερὰ Παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ Πατέρες αὐτῆς ἐδίδαξαν τὸ θνητὸν τῆς ψυχῆς.

Τόσον ἀσύστολον διαστροφὴν τῆς ἀληθείας ὁμολογῶ ὅτι πρώτην φορὰν συναντῶ. Ἐν πρώτοις φέρει τὸν Μ. Ἀθανάσιον ὡς ἀρνούμενον κατ' ἀρχὴν τὴν ἀθανάσιαν τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ, εἶναι ἢ δὲν εἶναι λόγοι τοῦ Μ. Ἀθανασίου τὰ ἑξῆς: «Εἴ ἢ ψυχὴ τὸ σῶμα κινεῖ, καὶ οὐχ' ὑπ' ἄλλων αὐτὴ κινεῖται, ἀόλουθόν ἐστιν ὑφ' ἑαυτῆς κινουμένην τὴν ψυχὴν, καὶ μετὰ τὴν εἰς γῆν ἀπόθεσιν τοῦ σώματος κινεῖσθαι πάλιν αὐτὴν ἀφ' ἑαυτῆς». (Κατὰ Ἑλλ. 33) Καὶ πάλιν «Ὡσπερ τοῦ σώματος θνητοῦ τυγχάνοντος, θνητὰ καὶ αἱ τούτου θεωροῦσιν αἰσθήσεις, οὕτως ἀθάνατα θεωροῦσαν καὶ λογιτομένην τὴν ψυχὴν, ἀνάγκη καὶ αὐτὴν ἀθάνατον εἶνε καὶ ἀεὶ ζῆν. Αἱ γὰρ περὶ τῆς ἀθανασίας ἔννοιαι καὶ θεωρίαι οὐδέποτε αὐτὴν ἀφ' ἑαυτῆς, μένουσαι ἐν αὐτῇ καὶ ὡσπερ ἔκκαυμα ἐν αὐτῇ γινόμεναι πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ἀθανασίας» (Αὐτόθ.). Ἄν ὁ θεὸς πατὴρ ὁμιλῇ πράγματι (διότι ἡμεῖς δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν τοῦτο, μὴ γνωρίζοντες ποῦ παραπέμπει ὁ κ. Μπσοδογιάννης), περὶ τοῦ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι δεκτικὸς ἀθανασίας τοῦτο βεβαίως ἀναφέρει εἰς τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θνητὸν. Αἱ γνῶμαι τῶν Πατέρων πράγματι διχάζονται μόνον ἐν τούτῳ: ἂν τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐπλάσθη ἀθάνατον. Καὶ ἡ πλειονότης αὐτῶν παραδέχεται ὅτι ἐπλάσθη δεκτικὸν ἀμφοτέρων καὶ διὰ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς καὶ τῆς κατάρτας τοῦ Θεοῦ ἐγένετο θνητὸν (βλ. Θεοφιλοῦ Ἀντιοχείας πρὸς Αὐτόλκον Β', 27).

Πρὸ παντὸς ὅμως ὁ πρῶτος νὰ ἐχημεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὡς ἐν τῇ Ἁγ. Γραφῇ οὕτω καὶ παρὰ πολλοῖς τῶν Πατέρων ἰδίᾳ τῶν πρώτων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τὰ ζητήματα καὶ αἱ ἔννοιαι δὲν ἐξετάζονται καθ' ἑαυτὰς καὶ ἀφρημένως ἀλλὰ προσλαμβάνουσι πάντοτε ἠθικὸν περιεχόμενον. Οὕτως, μολονότι ἡ ἰδέα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς παραμένει προϋπόθεσις, ἐν τούτοις ἀποβλέποντες πρὸς αὐτὴν ἀπὸ ἐντελῶς πρακτικῆς Χριστιανικῆς ἀπόψεως, τινὲς τῶν πατέρων ὅταν ὁμιλῶσι περὶ ἀθανασίας ἐννοοῦσι τὴν ἐν Χριστῷ μακαριότητα, καὶ τοῦναντίον, πολλοὶ ποιούμενοι λόγον περὶ θανάτου τῶν μὴ κατὰ Χριστὸν ζώντων, ἐννοοῦσιν οὐχὶ τὴν ἐκμηδένισιν, ἀλλὰ τὴν αἰώνιον καταδίκην καὶ τιμωρίαν.

Ὅτι ὅμως τὸ γενικὸν φηρόμενον τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς συστάσεως αὐτῆς ἦτο ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν θνήσκει μετὰ τοῦ σώματος καὶ ὅτι τὸ φρόνημα τοῦτο διευτυπώθη εἰς τὰ συγγράμματα τῶν πατέρων τοῦτο εἶναι ἐκτὸς συζητήσεως. Θὰ ἴσχυε ἴσως νὰ ἐνθυμηθῆ τις τὴν περὶ τῶν κεκοιμημένων φροντίδα τῶν πρώτων χριστιανῶν, τὴν ἐν ταῖς προσευχαῖς ἐπίκλησιν τῶ ἁγίου, τὴν μυσίαν ἐν τῇ τελέσει τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας διὰ νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν τινὰ περὶ τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ θνητοῦ φύγου Μπσοδογιάννη. Τὰ ἀρχαιότατα μαρτυρολό

για (ὡς π. χ. τὸ Μαρτύριον τοῦ ἁγ. Ἰγνατίου, τὰ ὑπὸ Εὐσεβίου περὶ τοῦ μάρτυρος Βασιλείδου ἀφηγούμενα (Ἐκκλ. Ἰστ. Βιβλ. 6 Κεφ. 5 κτλ.) αἱ ἀρχαιότεραι τῶν χριστιανικῶν ἐπιμνημοσύνων ἐπιγραφῶν (ὡς ἢ ἐν τῇ ἐν Ρώμῃ κατακόμβῃ τῆς ἁγ. Δομιτίλλης εὐρεθεῖσα καὶ ἡ παρὰ τὴν Λιῶν τῆς Γαλλίας ἐκχωσθεῖσα ἀμφοτέραι ἀναγόμεναι εἰς τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ(1), ἅλασαι αἱ ἀρχαιόταται λειτουργίαι, ἄνευ ἐξαιρέσεως περιλαμβάνουσαι καὶ δεήσεις καὶ προσευχὰς ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων, πάντα ταῦτα βροντοφωνοῦσι τοῦτο καὶ μόνον· ὅτι διὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐκκλησίαν καὶ τοὺς πρώτους χριστιανούς δὲν ὑφίστατο μεσοτάχον μεταξύ νεκρῶν καὶ ζώντων, διότι πάντες ἦσαν ζῶντες καὶ οἱ ἐντεῦθεν καὶ οἱ ἐκεῖθεν τοῦ τάφου. Τὸ κρῖμα ὅτι δὲν ἐγεννήθη ὁ κ. Μπλοδογιάννης κατὰ τὸ 50ὸν ἢ 100ὸν μ. Χ. ἔτος διὰ τὴν διδάξῃ τοὺς πρώτους χριστιανούς τὸ γνήσιον φρόνημα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ νὰ προλάβῃ τὴν σατανικὴν (!;) πλάνην ὅτι ἡ ψυχὴ καὶ μετὰ τὸν χωρισμὸν ἀπὸ τοῦ σώματος ζῇ!

Ἄλλ' ἰδοὺ καὶ ἐκ τῶν Πατέρων μαρτυρίαι τινες. Ταύτας θὰ ἡδυνάμεθα νὰ παρατείνωμεν ἐπ' ἄπειρον· θὰ περιορισθῶμεν ὁμῶς εἰς ὀλίγας ἅς εὐρίσκομεν προχείρους. Οἱ. Πολύκαρπος περὶ τῶν ἁγίων παρατηρεῖ ὅτι «οὐκ εἰς κοινὸν ἔδραμον, ἀλλ' ἐν τάξει καὶ δικαιοσύνῃ καὶ εἰς τὸν ὀφειλόμενον αὐτοῖς τόπον εἰσὶ παρὰ τῷ Κυρίῳ ᾧ καὶ συναπέθανον» (Φιλιπ. 9) Ἐν τῇ πρὸς Διόγνητον ἐπιστολῇ ἀναγινώσκομεν περὶ τοῦ Χριστιανοῦ· «καὶ τοῦ μὲν δοκοῦντος ἐνθάδε θανάτου καταφρονῶν, τὸν ὄντως δὲ θάνατον φοβούμενος, ὃς φυλάσσεται τοῖς κατακριθισομένοις εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, ὃ τοὺς παραδοθέντας αὐτῷ μέχρι τέλους κολάσει» (κεφ. 10) Ὁ Ἐρμᾶς ἐν τῷ «Ποιμνί» διακρίνων τὴν Ἐκκλησίαν εἰς στρατευομένην ἐπὶ τῆς γῆς καὶ θριαμβεύουσαν ἐν Οὐρανῷ, περὶ τῆς δευτέρας λέγει ὅτι, περιλαμβανουσα τέλεια καὶ ἀτελῆ μέλη, οἰκοδομῆται διαρκῶς ὑπὸ τῶν ἀγγέλων. (Ὅρ. β, 4 καὶ Ὅρ. γ καὶ Παραβ. θ'.)

Ἄθηναγόρας ὁ φιλόσοφος λέγει· «ἐρπετοῖς γὰρ οἶμαι καί... πᾶσι τοῖς ἀλόγοις τὴν τοιαύτην ζῶν (σβεννυμένην) ἀπένειμεν ὁ Θεὸς· τοῖς δὲ αὐτὸν ἐν ἑαυτοῖς ἀγαλματοφοροῦσι τὸν ποιητὴν, ... τὴν ἐσσαεὶ διαμονὴν ἀπεκλήρωσεν ὁ ποιητῆς» (Περὶ ἀναστ. νεκρῶν Κεφ. 12) Ἐρμείας ὁ φιλόσοφος, διακομῶδων τὰς ἀντιφάσεις τῶν φιλοσόφων λέγει μετὰ τῶν ἄλλων ὅτι ἀναγι-

(1) Ἡ πρώτη λέγει· «Ἀγγένδε, ζήσεις ἐν Κυρίῳ καὶ ἐρώτα ὑπὲρ ἡμῶν» ἢ δὲ δευτέρα: Ἄσχανδίε πατήρ, τῷ μῶν κεχαρισμένε θυμῷ, σὺν μητρὶ γλυκερῇ καὶ ἀδελφειοῖσιν ἑμοῖσιν ἰχθύος εἰρήνη σέο μνήσαιο Πεκτορίοιο».

νώσκων αὐτοὺς· «**Νῦν μὲν ἀθάνατός εἰμι καὶ γέγηθα νῦν δ' αὖθις θνητὸς γίνομαι καὶ σακρῶ**» (Διασυρμὸς τῶν ἔξω φιλοσόφων Κεφ. 2) Ὁ Μηνούκιος Φήλιξ λέγει, ὅτι ὁ Πυθαγόρας καὶ ὁ Πλάτων, παραδεχόμενοι τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, παρεδέχοντο κατὰ τὸ ἡμῶν τὴν χριστιανικὴν πίστιν (τὸ ἕτερον ἡμῶν εἶνε ἡ πίστις ἐπὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ τοῦ σώματος) (Ὀκτώβιος 34). Ὁ ἱερός Εἰρηναῖος λέγει· «**Τί εἶν τὸ ἀποθνήσκον; Πάντως ἢ τῆς σαρκὸς ὑπόστασις, ἢ ἀποβαλοῦσα τὴν πνοὴν τῆς ζωῆς καὶ ἄπνους καὶ νεκρά γινομένη. Ταύτην εἶν ὁ Κύριος ἤλθε ζωοποιῶν**». (Κατὰ οἰρέσεων Ε. 22, 3)

Ὁ Ὁριγένης περὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς ζώντων λέγει· «**οὐ μόνον αὐτοὶ εὐμενεῖς τοῖς ἀξίοις γίνονται, ἀλλ καὶ συμπράττουσι τοῖς βουλομένοις τὸν ἐπὶ πᾶσιν θεὸν θεραπεύειν καὶ ἐξευμενίζονται καὶ συνεύχονται καὶ συναξιόουσιν**» (Κατὰ Κέλσου βιβλ. Η. 64 Ὅρα τοῦ αὐτοῦ Προτορεπ. εἰς μαρτύριον 37-38. Ὁμιλ. 16η εἰς Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ Κεφ. 31 καὶ Ὁμιλ. 3η εἰς Ἄσμα.) Ὁ Κυπριανὸς ἔγραψε πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Κορνήλιον· «**Ἄς μνημονεύωμεν ἀμοιβαίως ἀλλήλων καὶ ὅπου ἂν ὦμεν ἄς δεώμεθα πάντοτε ἐν ὁμοφρονίᾳ καὶ ὁμοψυχίᾳ ὑπὲρ ἀλλήλων.... καὶ ἂν ὁ Κύριος ἀξιώσῃ τινα ἐξ ἡμῶν νὰ ἀπέλθῃ ἐντεῦθεν πρότερον ἄς ἐξακολουθῇ ἡ ἀγάπη καὶ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου· ἄς μὴ παύσῃ ἡ δέησις πρὸ τῆς εὐσπλαγγνίας τοῦ Πατρὸς ὑπὲρ πάντων τῶν ἀδελφῶν.**» (Epist 57 ad Cornelium). Ὁ Κλήμης, ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐπίσης ρητῶς διδάσκει ὅτι ἡ ψυχὴ εἶνε ἀσώματος καὶ ἀθάνατος (Στρομ. Β. 19. Δ. 23. 5. 8 Παιδαγ. Β. 9. Γ.1.) Βασίλειος ὁ Μέγας χαιρετίζει τοὺς ἀγίους τεσσαράκοντα μάρτυρας διὰ τῆς ἀκολουθου ἀποστοφῆς· «**Ὁ χορὸς ἅγιος, ὃ σύνταγμα ἱερὸν, ὃ συνασπισμὸς ἀρραγῆς, ὃ κοινοὶ φύλακες τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ἀγαθοὶ κοινωνοὶ φροντίδων, δεήσεως συνεργοί, πρεσβεύται δυνατώτατοι!**»

Γρηγόριος ὁ Ναζιανζινὸς εἰς μὲν τὴν Θέκλαν γράφει· «**Πεῖθόμεαι τὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς τῶν ἡμετέρων αἰσθάνεσθαι**» (ἐπισ. 201), περὶ δὲ τοῦ φίλου αὐτοῦ Βασιλείου τοῦ Οὐρανοφάντορος ἀποθανόντος λέγει· «**Καὶ νῦν ὁ μὲν ἐστὶ ἐν οὐρανοῖς, καὶ κατὰ τὰς ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς οἶμαι, προσφέρων θυσίας καὶ τοῦ λαοῦ προσευχόμενος, οὐδὲ γὰρ ἀπολιπὼν ἡμᾶς, παντάπασιν ἀπολέλοιπεν**» (Λόγος Κ' περὶ τὸ τέλος) Γρηγόριος ὁ Νύσσης πρὸς τινα μάρτυρα ἀπευθύνει τοὺς ἑξῆς λόγους· «**Πρέσβευσον ὑπὲρ τῆς Πατρίδος πρὸς τὸν κοινὸν Βασιλέα..... Προσδοκῶμεν κινδύνους, οὐ μακρὰν οἱ ἀλιτήριοι Σκύθαι τὸν καθ' ἡμᾶς ὠδίνοντες πόλεμον..... Εἰ δὲ καὶ ὑπερέδης**

τὸν δῖον, ἀλλ' οἶδας τὰ πάθη καὶ τὰς χρείας τῆς ἀνθρωπότητος..... Ἄν χρεία γένηται δὲ πλείονος δυσωπείας ἄθροισον τὸν χορὸν τῶν σῶν ἀδελφῶν, τῶν μαρτύρων καὶ μετὰ τούτων δεήθητι. Πολλῶν δικαίων εὐχαί, λαῶν καὶ δήμων ἀμαρτίας λυσάτωσαν». (Πρὸς Θεόδωρον μαρτυρα περὶ τὸ τέλος.) Ὁ ἱερός Χουσόστομος τέλος ἰδοῦ τι λέγει: «Διὰ τοῦτο καὶ ἀθάνατος ἡμῶν γέγονεν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα δὲ ἔσται ἀθάνατον, ἵνα τῶν ἀτελευτήτων ἀπολαύσωμεν ἀγαθῶν» (Μίγνη Τομ. 12ος σελ 622 καὶ ἐξῆ; τριβλ Τομ. 7ος μερ. Α' σελ, 374 καὶ ἔ.)

Ἴδοῦ πῶς διδάσκουσιν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τὴν θνητοψυχίαν τοῦ Μπσοδογιάννη! Πλανᾶται λοιπὸν ὁ Χριστὸς, πλανῶνται οἱ Ἀπόστολοι, πληρῶνται οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, πλανᾶται ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία πάντων τῶν αἰώνων καὶ μόνος ὁ Μπσοδογιάννης — καὶ δὲν γνωρίζομεν πόσοι ἄλλοι—ἴσονται ἐκτὸς τῆς πλάνης καὶ οἰκτεῖρει τοὺς πλανωμένους ἡμᾶς καὶ ἀγωνίζεται νὰ μᾶς πείσῃ νὰ τὸν ἀκολουθήσωμεν εἰς τὴν ἀλήθειαν (!!) Προτιμῶμεν νὰ πλανώμεθα μετὰ τοῦ Χριστοῦ, τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν μεγαλοφυῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ συγγραφέων καὶ μετὰ τῆς συνειδήσεώς μας καὶ τῆς λογικῆς ἐπὶ τέλους παρὰ νὰ ἀληθεύωμεν ἄλόγως καὶ τυφλῶς μετὰ τοῦ θνητοψύχου Μπσοδογιάννη.

Μίαν μόνην δικαιολογίαν δύναται νὰ ἔχη ὑπὲρ ἐαυτοῦ ὁ 'κ. Μπσοδογιάννης' ὅτι πάσχω ἐκ ψυχοφοβίας καὶ πάσχω ἀνιάτᾳ—ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν γραφομένων του—δὲν δύναται ν' ἀντηληφθῆ ὅτι γρονθοκοπᾶται καὶ μὲ τὴν λογικὴν καὶ μὲ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ δὲν ἐννοεῖ ὅτι γίνεται περίγελος τῶν σοβαρῶς σκεπτομένων, ὅταν σοβαρῶς προσπαθῆ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι φῶς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὅλοι βλέπουσι καὶ αἰσθάνονται ὅτι εἶναι σκότος δηλ. τὴν θνητοψυχίαν. Διὰ τοῦτο δ' ἀκριβῶς δὲν ἐννοεῖ, ἴσως, ὅτι ἔβριζων δημοσίᾳ τὴν κρατοῦσαν θρησκείαν παρ' ἡμῖν καὶ ρητῶς ὀνομάζων «ψεῦδος» ἐν ἑκ τῶν θεμελιωδεστέρων δογμάτων τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας ἔρχεται ἀντιμέτωπος πρὸς τοὺς κειμένους νόμους. Δὲν γνωρίζομεν ἂν οἱ ἀρμόδιοι θὰ θεωρήσωσιν αὐτὸν ἀκαταλόγιστον ὥστε νὰ μὴ ἐπιδιώξωσι τὴν κατὰ τοὺς νόμους τιμωρίαν του.

Πρὶν ἢ κατακλείσωμεν τὴν παροῦσαν δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ὑποδείξῃ μεν ἀκόμη μίαν ὄμην τῆς κακοδοξίας τοῦ κ. Μπσοδογιάννη εἰδικῶς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν. Ἐκλαμβάνων τὸν θάνατον ὡς ἀναφερόμενον τόσον εἰς τὴν ψυχὴν, ὅσον καὶ εἰς τὸ σῶμα, τὴν ἀνάστασιν, ἥτις κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου θὰ γίνῃ περιορίζει εἰς μόνην τὴν ψυχὴν. Ἀνάστασιν τῶν σωμάτων ἀποκλείει καὶ λέγει: «Ἡ Γραφὴ διακηρύττει ρητῶς ὅτι τὰ σώματα δὲν εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θὰ ἀναστηθῶσι». Θέλετε νὰ ἴδετε τι ρητῶς διδάσκει ἡ Ἁγ. Γραφή; Ἴδοῦ. «Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νε-

νρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζῶσοποι-
ῆσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τὸ ἐνοικοῦν Αὐτοῦ
Πνεῦμα ἐν ὑμῖν» (Ρωμ. 5. 1-4, Ἰωάν. 5, 28-29. 11, 25 - 25).

Δεύτερον παρεξηγῶν τὰ κείμενα (Α. Κορ. 15. 38. Β' Κορ. 5, 1-4) ἰσχυρίζεται ὅτι «ὁ Θεὸς θὰ δώσει εἰς τὸ ἀναστηθόσμενον ἐγὼ νέον σῶμα» — διότι ἀναμασσᾶται τὸ τῶν ὑλιστῶν — τὰ σώματα «μετὰ θάνατον μεταβάλλονται καὶ μεταποιῶνται εἰς παντοίας ἐκφάνσεις τῆς ὕλης καὶ ὑπασπείρονται εἰς τὰ πέρατα τῶν ἀνέμων.» Ἄλλ' ἰσχυρίζομενος τοῦτο ὁ Μπροδογιάννης ἀποδεικνύει ὅτι οὔτε ὁ ἴδιος δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ νόημα τῶν σχετικῶν πληροφοριῶν, οὔτε προσεπάθησε τοῦλάχιστον νὰ συμβουλευθῇ ἐκείνους ἐκ τῶν ἀρχαιότερων καὶ νεωτέρων οἱ ὅποιοι ἀπέδωκαν τὸ ἀληθές νόημα αὐτῶν καὶ διηρημήνευσαν τὸ φρόνημα τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ. Ἴδου τί λέγει εἰς τῶν συγχρόνων ἐπιφανῶν ὀρθοδόξων θεολόγων. «Πρῶτον τὸ Εὐαγγέλιον δὲν εἶναι ἐπιστήμη, διὰ νὰ ἀναπτύξῃ ἐνταῦθα ἀτομιστικὰς θεωρίας· ἡ διδασκαλία αὐτοῦ περὶ τῆς μετὰ τῶν ἑαυτῶν σωμάτων ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν ἐνέχει ἡθικὴν σημασίαν, ὡς καὶ πᾶν τὸ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, οὐχὶ δὲ μαθηματικὴν καὶ χημικὴν.» Ἄς παραδεχθῶμεν, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, διαλυόμενον εἰς τὰ ἐξ ὧν σύγκειται στοιχεῖα εἰσέρχεται ὑπὸ τὴν μορφήν αὐτῶν εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς τῶν σωμάτων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἢ ζῴων, ὅτι δὲ τὰ αὐτὰ στοιχεῖα καθίστανται κτῆμα καὶ σύστασις πολλῶν ὁμοῦ. Μήπως ὅμως τάχα τὸ ἡμέτερον σῶμα δὲν ἀναλίσκεται παρομοίως καὶ ζώντων ἐτι ἡμῶν; Ἄλλως τε μήπως ζωὴ δὲν εἶναι ἡ διαρκὴς ἐναλλαγὴ τῆς ὕλης χωρὶς αὕτη νὰ καλύψῃ ἀπὸ τοῦ νὰ καλοῦμεν τὸ σῶμα ἡμῶν ἰδικόν μας ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν Ἄπο ἀπόψεως μαθηματικῆς ἀκριβείας τὸ σῶμα ἡμῶν ἐνίοτε δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ, δὲν εἶναι ἰδικόν μας, ἀλλ' ἀπο ἀπόψεως συνειδήσεως εἶναι πάντοτε ἡμέτερον. Οὕτω θὰ εἶναι τὰ ἡμέτερα σώματα καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Ὅτι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ταύτῃ τῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς μετὰ τῶν σωμάτων αὐτῶν ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν πρόκειται περὶ τῆς ὑψηλότερας ταύτης ταυτότητος καὶ οὐχὶ περὶ τῆς ὑλικῆς, μαρτυρεῖται ἐκ τῆς διδασκαλίας περὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀνεστημένων σωμάτων, ἅτινα θὰ εἶναι ὅλως διαφορετικὰ, ἐκπνευματωμένα, οὐχὶ δὲ ὅμοια κατὰ τὰς ἰδιότητας πρὸς τὰ ἐπὶ γῆς σώματα. Τοιοῦτον ἦτο π. χ. τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τῇ Ἀνάστασιν. Τὸ σῶμα αὐτοῦ δὲν εὗρέθη ἐν τῷ τάφῳ ἄρα ἀνέστη αὐτὸ τὸ ἐν τῷ τάφῳ τεθέν. Τὸ ἀναστάν ὅμως σῶμα διεσέδωκε διὰ τῶν φυσικῶν κωλυμάτων, καθίστατο ἀόρατον, μεθίστατο ἀπὸ ἐνὸς εἰς ἕτερον μέρος, ταύτας δὲ τὰς ἰδιότητας δὲν εἶχε τὸ ὑλικόν σῶμα. Ἦτο ὅμως τὸ αὐτὸ σῶμα, διότι ἠσθάνετο αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἑαυτὸν καὶ ἐν τούτῳ καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ σώματι, ὡς ὁ αὐτὸς ἀμφοτέρων φορεὺς. Ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ὁ Φριστὸς καὶ ἀνέστη μετὰ τοῦ αὐτοῦ σταυρωθέντος σώματος, φέροντος τὰς πληγὰς ἐν ταῖς

χειρὶ καὶ ἐν τοῖς ποσίν, αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς τὸ σταυρωθῆν ὁσῶμα ἐκάθη-
σεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς. Οὕτω καὶ πάντες θά ἀναστῶσι μετὰ τῶν
ἰδικῶν τῶν σωμάτων ὑπὸ τὴν ἀναπάτην φιλοσοφικὴν ἔννοιαν καὶ οὐχ
ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τὴν λεπτολόγως ὀλιστικὴν.» (Γρηγορίου Παλαμῆ, Πνευματισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς ἐν «Ε. Φάρφ» τόμος 10 σελ. 156.)

Κατόπιν τούτων καταπίπτει ὡς γελοία πλέον καὶ ἡ ἄλλη ἐρώτη-
σις τοῦ κ. Μποσδογιάννη λέγοντος: «Ποία δὲ συνέπεια θά ἦτο εἰς τὸν
Θεὸν νὰ ἐπαναφυλακίσῃ τοιοῦτον πνεῦμα εἰς τὸ παλαιὸν ὁσῶμα τὴν
χρησίν καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ ὁποίου ἔχει βεβαίως ἀπομάθει(!) ἐντε-
λῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν αἰῶνων τῆς ἐλευθερίας του.

Ἄλλ' ὁ κ. Μποσδογιάννης ἀκόμη ἰσχυρίζεται ὅτι καὶ μετὰ τὴν
καθολικὴν ἀνάστασιν δικαίων καὶ ἀδίκων «ὅστις θά ἔχη τὸν Ὑῖόν θά
μορφωθῆ κατὰ τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ζωὴν τοῦ Ὑῖου τοῦ Θεοῦ, θά ἔχη
τὴν ζωὴν· ὅστις δὲν ἔχει τὸν Ὑῖόν τὴν ζωὴν δὲν θά ἔχη» (Ἰωάν.
5, 12). Διδάσκει δὲ διὰ τούτων, ἂν εἶναι συνεπὴς πρὸς ἑαυτὸν, ὅτι
καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν θά ζήσωσι μόνον
οἱ δίκαιοι, οἱ δὲ λοιποὶ θά ἐξαφανισθῶσι καὶ πάλιν, ἀφίνει ὁ κ.
Μποσδογιάννης νὰ ἐννοηθῆ· διδάσκει δηλ. τραγέλαφον ἀντικρυς ἀντί-
θετον πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπεν αὐτὸς ὁ Σωτὴρ, ὅτι μετὰ τὴν δευ-
τέραν Αὐτοῦ παρουσίαν οἱ μὲν ἄδικοι «ἀπελεύσονται εἰς κόλασιν
αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Ματθ. 25, 46). Εἶπο-
μεν καὶ προηγουμένως, ἐπαναλαμβάνομεν δὲ καὶ τώρα ὅτι ἡ λέξις ζωὴ,
ἰδίως παρὰ τῷ Εὐαγγελιστῇ Ἰωάννῃ, σημαίνει οὐχὶ ἀπλῶς ζωὴν, ἀλ-
λὰ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον τὴν ἐν Χριστῷ ἀποκτωμένην, ἄλλαις λέξεσι
τὴν αἰωνίαν μακαριότητα (πρβλ. 1 Ἰωάν. 1, 1-2-2, 25, 5, 12. Ἰω-
άν. 1, 4, 3, 15. 5, 24, 14, 6) καὶ ἀντιτίθεται οὐχὶ πρὸς τὸν θάνα-
τον ἀπλῶς—τὴν ἐκμηδένισιν τῆς ζωῆς—ἀλλὰ πρὸς τὸν θάνατον ἐν τῇ
ἠθικῇ αὐτοῦ ἐννοίᾳ, δηλαδὴ πρὸς τὴν αἰωνίαν καταδίκην καὶ κόλασιν
(Πρβλ. Ρωμ. 6, 21 Ἀποκ. 2, 11. Ἰακ. 1, 15).

Ἄν ἠθέλομεν λοιπὸν νὰ συνοψίσωμεν εἰς δύο λέξεις τὰ μέχρη
τουδε λεχθέντα θά ἐλέγομεν ὅτι ὁ κ. Μποσδογιάννης συντιατίζει τὴν
ψυχὴν μὲ τὴν ὁργανικὴν ζωὴν καὶ καταδικάζει αὐτὴν εἰς ἀφανισμόν
ἀνεξαρτήτως τῆς μετὰ τὴν δευτέραν τοῦ Κυρίου παρουσίαν καταστά-
σεως τῶν ἀνθρώπων, ἣν διαζωγραφίζει ἐτεροσκελῆ καὶ χροαίνουσαν,
καὶ παραδέχεται ὅτι καὶ οἱ χεῖρισται τῶν ὀλιστῶν, παρὰ πᾶσαν τὴν
προσπάθειάν του νὰ ἐνδύσῃ τὰς σκέψεις του μὲ χροαὶν εὐαγγελικὴν
προσπάθειαν, ἥτις, ὡς ἀφύσικος καὶ ἀπροσδιόνυσος, ἄγει αὐτὸν εἰς κυ-
κεῶνα παραλογισμῶν καὶ διαστρεβλώσεων τοῦ νοήματος τῆς Ἀγ. Γρα-
φῆς.

Ἄλλὰ διερωτᾶται τις ἐπὶ τέλους τί ἐπιδιώκει ὁ κ. Μποσδογιάν-
νης προσπαθῶν παρὰ πᾶσαν φωνὴν τοῦ Εὐαγγελίου νὰ πείσῃ διὰ τοῦ
Εὐαγγελίου τοὺς ἄλλους ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ἀθάνατος; Διότι δὲν

εἶναι δυνατόν νὰ ἀγνοῇ τὰς ὀλεθρίας συνεπείας, ἃς ἔχει διὰ τὰ ἄτομα καὶ τὰς κοινωνίας ἢ πεποιθήσεις ὅτι τὴν ἀκόλαστον καὶ κακοῦργον ζωὴν θὰ διαδεχθῆ ἡ ἀνυπαρξία. Ἡ ἀνυπαρξία μετὰ τὸν θάνατον διὰ τὰς κακοῦργους καὶ διεστραμμένας ψυχὰς εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἀμοιβή, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτοὶ θὰ ἠδύναντο νὰ φαντασθῶσιν. Ἰταλὸς ἱεροκλήρουξ ὡς ἔζη διερμηνεύει τὴν σημασίαν, ἣν ἔχει ἡ πίστις ἐπὶ τὴν ἀθανασίαν. «Τὸ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς δόγμα εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὸν ἐκπολιτισμὸν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἐθνῶν, οἱ ἀφρονέστεροι δὲ τῶν λαῶν εἶναι πολέμιοι καὶ ἀρνηταί του. Διότι ἡ ἱστορία διδάσκει ἡμᾶς μάθημα ἐκθαμβωτικὸν ἐν τῇ ἀληθείᾳ του, ὅτι τὰ ἔθνη καταπίπτουσι καὶ καταστρέφονται ἐν ἀκριβεστάτῃ ἀναλογίᾳ πρὸς τὴν ἐλάττωσιν ἢ παντελῆ ἔκλειψιν τῆς πίστεως αὐτῶν εἰς μέλλουσαν ζωὴν.» Agostino da Montefeltro.

Ἐὰν ἡ μαρτυρία αὕτη θεωρηθῆ ἀνεπαρκῆς ὡς ἀπὸ κληρικὸν προερχομένη, ἴδου τί λέγει ὁ ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας ἱστάμενος Ρενάν. Καθ' ἣν ἡμέραν θὰ ἐξηφανίζετο ἡ πίστις εἰς ἄλλην ζωὴν, φοβερὰ ἠθική καὶ πνευματικὴ κατάπτωσις θὰ συνέβαινε. Καὶ ἕως μὲν τινες ἔξ ἡμῶν θὰ ἠδύναντο νὰ ζήσωσιν ἀνεύ τοιαύτης πεποιθήσεως, δεδομένου ὅτι οἱ ἄλλοι τὴν διακρατοῦσιν· ἀλλ' οὐδεὶς ἄλλος μογλὸς ὑπάρχει ἱκανὸς ν' ἀνυψώσῃ ἕνα λαὸν ὀλόκληρον ἀπολέσαντα, ἐφ' ἧσυχίαν εἰς τὴν ἀθανασίαν πιστῶν. (Παρά Momerie Immortality σελὶς 9).

Ἡμεῖς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι οὐδεὶς ἄλλος χαλινὸς ὑπάρχει ἰσχυρότερος πρὸς ἀναχαίτισιν τῶν κακῶν ἐν τῇ πρὸς τὴν κακοῦργίαν ὁρμῇ ἀπὸ τὴν πεποιθήσιν ἐπὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ἧτις θ' ἀποδώσῃ ἐκάστω κατὰ τὰ ἴδια ἔργα, ἀπὸ τὴν ἰδέαν ὅτι ὑπάρχει ἐπὶ τέλους καὶ αἰώνιος κόλασις καὶ τιμωρία. Τίνος λοιπὸν δόξαν ἐζήλωσεν ὁ θνητόψυχος Μποσδογιάννης, γινόμενος κήρυξ καὶ ἀπόστολος τοιαύτης ἀνθρωποκτόνου καὶ ἐθνοκτόνου ἰδέας; Μήπως δόξαν Ἡροστράτου; Ἄλλ' ἂν ἐζήλωσε δόξαν Ἡροστράτου αὐτὸς ὁ αἰωνόβιος ὁμοῦ καὶ σεβασμιὸς ναὸς τῶν ἁγίων πεποιθήσεων τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς κοινωνίας μας δὲν εἶναι διαταθειμένος νὰ πέσῃ καὶ ἂν ἀκόμη ὑπὸ τὰ ἐρείπειά του καταπλακώσῃ πολλοὺς Ἡροστράτους. Τὸ ἀντιστάθμισμα θὰ ἦτο παρὰ πολὺ μικρόν! Οὐδὲ θὰ ἐπιτρέψῃ ὁ ὀρθόδοξος λαὸς εἰς κανένα, οἰονδήποτε ὄνομα καὶ ἂν φέρῃ, νὰ ἐπιβάλῃ βέβηλον χεῖρα εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν δόξαν καὶ τὸ καύχημά του ἀπέναντι ὄλων τῶν ἐθνῶν τῆς ὑψηλίου. Μήπως δὲν εἶναι τὸ ἔθνος τὸ Ἑλληνικόν, τὸ ὁποῖον μὲ ποταμοὺς αἱμάτων καὶ μὲ τὴν δύναμιν σειρᾶς ὀλης μεγαλοφυῶν ἐγινάντωσε καὶ ἐστερέωσε τὸ κράτος τῶν εὐγενῶν ἰδεωδῶν τῆς ἀνθρωπότητος—τῶν αἰώνιων Χριστιανικῶν ἀληθειῶν; Καὶ εἶναι μία ἐκ τούτων κεντρικῆ, τόσον κεντρικῆ, ὅσον καὶ ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ, μετὰ τῆς ὁποίας ἀνακοσπάτως συνδέεται, ἡ πίστις εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς.

Ἔχω τὴν ἰδέαν ὅτι ἂν ἡ πολιτεία ἐπεμβαίη διὰ νὰ τιμωρήσῃ
ἄλλὰ καὶ νὰ καταστήσῃ ἀνίκανον πρὸς περαιτέρω κακουργίαν πάντα
προσβάλλοντα τὴν ζωὴν τῶν ὁμοίων του, πολὺ περισσότερον πρέπει
νὰ ἐπεμβαίη ὅταν γίνεται ἀπόπειρα ψυχικῆς δολοφονίας μιᾶς ὁλο-
κλήρου κοινωνίας, διὰ τῆς διασείσεως τῆς πίστεως καὶ τῆς ὑπόουλου ἐν-
σταλάξεως τοῦ δηλητηρίου τῆς ἀπιστίας εἰς ὁλόκληρον κοινωνικὸν
ὄργανισμὸν, διὰ νὰ ἐξέλθωσιν αὐριον ἐξ αὐτοῦ μηχαναὶ τοῦ δλέθρου
καὶ τῆς κακίας. Ἄς μὴ νομίσῃ τις ὅτι λέγω ὑπερβολάς. Ἡ ἀλή-
θεια εἶνε μία καὶ συνεχῆς καὶ ὅταν ἐν τῇ συνειδήσει ἐκάστου ἡ ἀλήθεια
αὕτη, ἣν διακατέχει καὶ διδάσκει ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία, ὑπο-
στῆ ρήγμα διασπᾶται αὕτη κατ' ἀρχὴν ἢ πίστις ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ
ὑπεισέρχεται ἡ ἀπαισία ἀπιστία μεθ' ὅλων αὐτῆς τῶν μαύρων ἀκολούθων

Ταῦτα γράφοντες δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι οὔτε θὰ πείσωμεν οὔτε θὰ
συγκινήσωμεν τὸν κύριον αὐτὸν. Ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἀρνεῖται τὴν
πραγματικότητα καὶ χαρακτηρίζει ὡς ὀφθαλμαπάτην τὴν Μεταμόρφω-
σιν τοῦ Κυρίου καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι ἔτοιμος νὰ διακηρύξῃ ὡς παραβο-
λικά, οἰαδήποτε ἄλλα γεγονότα καὶ ἐκφράσεις τῆς Ἀγ. Γραφῆς
μόνον καὶ μόνον διότι δὲν συμφωνοῦν μὲ τὴν ἰδικὴν του σοφίαν,
ὁ τοιοῦτος ἀποδεικνύει ὅτι νοσεῖ πολὺ βαθύτερον καὶ σοβαρώτερον
ἢ ὥστε νὰ παρέχωνται ἐλπίδες διὰ τῆς συζητήσεως νὰ ἀναγνωρίσῃ
τὴν πλάνην του καὶ νὰ ἀποκηρύξῃ τὰς κακοδοξίας του. Ἡμεῖς
ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν εἶχομεν νὰ ὑποδείξωμεν εἰς τὴν κοινωνία,
ὅτι ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ ὑποστηρικτοῦ τῆς Εὐαγγελικῆς ἀληθείας,
ὅστις λέγεται Μποσογιάννης, κρύπτεται ἀμείλικτος ἐχθρὸς τῆς ὀρθοδό-
ξου ἡμῶν πίστεως καὶ ὑπουλος ὑπονομευτῆς τῆς κοινωνίας. Καὶ ἡ κοι-
νωνία αὕτη ἔχομεν δι' ἐλπίδος ὅτι θὰ μᾶς ἐννοήσῃ.

Ἐν Χανίοις τῆ 9 Σεπτεμβρίου 1916

ΕΜΜ. Α. ΠΕΤΡΑΚΙΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΑΝΙΩΝ

